

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗ : Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ. - ΓΡΑΜΜΑΤΑ - 1926.
ΟΙ ΚΥΚΛΟΙ ΤΗΣ ΚΟΛΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΔΑΝΤΗ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ
ΚΑΒΑΦΗ. - ΓΡΑΜΜΑΤΑ - 1926.
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΑΒΟΪ'ΑΣ. - ΓΡΑΜΜΑΤΑ - 1926.

Ὁ κ. Βρισιμιτζάκης με τὴν προηγούμενη μελέτη του γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη, κάτι πρόσθεσε, καὶ διαφώτισε μερικὰ τὴν κριτικὴ ἔρευνα γιὰ τὸ πρόβλημα τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ. Ἀφίνοντας γι' ἀργότερα τὴ λεπτομερειακὴ ἀνάλυση τῶν γνωμῶν του, (πολὺ σύντομα ἐλπίζω νὰ δημοσιευτῇ στὴ ΝΕΑ ΖΩΗ ἓνα ἄρθρο μου γιὰ τὸν κ. Καβάφη, κ' ἔλεγχος μαζί τῶν ἄλλων ὄλων κριτικῶν του) σημειῶνω μιὰ γνώμη τοῦ κ. Α. Ρουσσέλ γιὰ τὸν κ. Βρισιμιτζάκη, ποὺ τουλάχιστο γιὰ τὶς λιγοσέλιδες αὐτὲς μελέτες του, νομίζω πὼς ἐφαρμόζεται ἀκαίρια. «Τὰρθρα του ἐνὼ καλύπτουν ὁλόκληρο τὸ ἔργο, λίγο τὸ ἀναλύουν».

Στὰ «Τραγούδια τῆς Σαβοΐας» μᾶς δίνει ἐντύπωση ἀπὸ τὴν ἐπαρχία τῆς Γαλλίας ποὺ κάποτε ἔζησε στὴ γαλήνη της. Πραγματικὰ προσπαθεῖ νὰ κρατηθῇ μακριὰ ἀπὸ κάθε τύπο καθιερωμένο, ἀλλὰ ὀφείλουμε νὰ παρατηρήσουμε πὼς τὸ παράξενο ἀπλῶς δὲν εἶναι Τέχνη. Κι ἀκόμα νὰ τονίσουμε τὴ σημασία τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος γιὰ λυρικά ποιήματα, στὸ ὁποῖο ὑστερεῖ ὁ κ. Βρισιμιτζάκης, συνέπεια τῆς Γαλλικῆς του μόρφωσης. Ἀπ' ὅλα σχετικὰ σταματῶ σὲ δύο : στοὺς «Ἀγρότες» καὶ στὸ «Ἐγερτήριο», ποὺ τὸ αἰσθημα τοῦ πλησιάζει νὰ ἐκφραστῇ μὲ κάποια ἀριότητα. Πιθανὸ καὶ μ' αὐτὴ τους τὴν ἀημελησίαν στὸ ὕψος, τὰ τραγούδια του νὰ ἤχουν ἐνᾶρστα σὲ μερικῶν αὐτιά, ποὺ ἡ καθιερωμένη στιχοτυπικὴ τυμπανοκρουσία τᾶχει ἀποκουφάνει.

ΑΓΓΕΛ ΝΑΓΙΩ : ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΖΩΗ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ - 1926.

Μιὰ σειρά ποιήματα, μὲ μόνον προσόν ὅτι κυβερνοῦνται ἀπὸ κάποιο ρυθμὸ. Κι ὁ Νίτσε δικαιώνεται πάλι ὅταν σημειῶνε πὼς: «Συχνὰ μερικοὶ δένουν τὴ σκέψη τους στὴν ἄμαξα τοῦ ρυθμοῦ, γιὰτὶ ἀλλοιῶς δὲ θὰ μπορεῖ μονάχη της νὰ κρατηθῇ, καὶ νὰ περπατήσῃ!»

ΣΤΕΦ. ΠΑΡΓΑ - Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ : ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ - 1926.

Ἕνα ἐγχειρίδιο γιὰ τὴ μαθητικὴ νεολαία, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ φαντάζονται τὴν εἰσαγωγὴ του στὰ ἐδῶ σχολεῖα. Γι' αὐτὸ γραμμένο σὲ καθαρεύουσα, μῶλο ποὺ τὸνομα τοῦ δημοτικιστῆ κ. Πάργα στὸ μέτωπο τοῦ βιβλίου, γιὰ μᾶς πρέπει νὰ θεωρηθῇ σὰ μιὰ ἀνορθογραφία. Ἐννοεῖται πὼς καὶ γιὰ τὸ διδαχτικὸ προορισμὸ του δὲν εἶναι τὸ ἄριστο, γιὰτὶ σήμερα ἱστορία δὲν εἶναι

ή απλή αναγραφή πολεμικῶν ἢ ἄλλων ξερῶν γεγονότων, ἀλλὰ πὺ πολὺ φιλοσοφία τῆς τέχνης, τῶν ἠθῶν κ' ἐθίμων, καὶ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν καταστάσεων. Αὐτὰ ὅλα δὲ θὰ μπορούσαν νὰ χωρέσουν ἴσως στὰ κεφάλια τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ πάλι δὲ δικαιολογείται ἡ ἀφάνταστη συντομία τῶν κεφαλαίων αὐτῶν, στὸ βιβλίον. Ἐξάλλου εἶναι καιρὸς πὰ νὰρχισι μιὰ ριζικὴ ἀναγέννησι στὴν παιδεία μας.

ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ : Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ 1925.
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ - ΕΚΔΟΤΗΣ ΜΑΡΣΕΛΟΣ - ΑΛΕΞ. 1926.

Τὸ πρῶτον εἶναι μιὰ μελέτη γιὰ τὸ ἄλυτον πρόβλημα τῆς ζωῆς, βασισμένη σὲ ὅλες τὶς σύγχρονες ἐπιστημονικὰς ἔρευνες. Τὸν πρακτικὸν σκοπὸν, δηλ. τὸ νὰ καταστήσῃ προσιτὰ σ' εὐρύτατον κύκλον τόσα πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, τὸν κατορθώνει ἡ σαφήνεια τῆς ἔκφρασις κ' ἡ ἀπλότης. Τὸ μόνον ποὺ θὰ παρατηρήσῃ κανεὶς εἶναι ἡ μικτὴ γλῶσσα, ὅπως καὶ στὰ ὑποσημειώματα τῶν Δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Ρόδου. Αὐτὸ δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ. Ἀλλὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ἡ μεγάλη σημασία τῆς συλλογῆς αὐτῆς, γιὰτὶ πολλὰ τραγούδια εἶναι ἐντελῶς πρωτότυπα, καὶ δὲ βρίσκονται οὔτε στὴ συλλογὴ τοῦ Ν. Πολίτη, καὶ πρέπει νὰ εὐγνωμονοῦμε τὸν ποιητὴ Γνευτὸν ποὺ μὲ τόση ἀγάπῃ τὰ συγκέντρωσε στὸν ἀξιόλογον τόμον του. Καὶ μιὰ ποὺ μοῦ δίνεται σήμερον ἡ εὐκαιρία, ὀφείλω νὰ παρατηρήσω τὴ λυρικὴ ξέχωρη διάθεσι τῶν Ροδίκων δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ τὴν ἀπαισιότητα τους, χαρακτηριστικὰ ποὺ τὰ διακρίνουν ἀπὸ τὴν τραχύτατην ἁρμονίαν τῶν Κυπριώτικων τουλάχιστον. Ἀκόμα καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῆς πολυλογίας κ' ἐπανάληψις, τὴν κάποιαν τους κλασικότητα, ἂν ἦταν ποτὲ δυνατό μὲνα τέτοιον ὄρον νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ λαϊκὴ μουσα, μῶλον ποὺ μὲ δαύτη δὲν ἀποχτοῦνε καὶ ὠραιότητα.

Ὅμως ἀπὸ τὸ σεβαστὸν ποιητὴν, ὁ ἑλληνικὸς κόσμος προσδοκᾷ τ' «Ἀπαντα» τοῦ Χαΐνε, ποὺ ἀπὸ καιροῦ φιλοτεχνεῖ, καὶ ποὺ ὅλοι, οἱ προτερινοὶ καὶ σύγχρονοι μεταφραστές, καὶ κάτοχοι τῆς Γερμανικῆς γλώσσας, τὰ βρίσκουνε θαυμάσια.

Μ. Π. ΑΡΤΣΙΜΠΑΣΕΦ : ΚΑΤΩ ΑΠ' ΤΟΝ ΗΛΙΟ - ΜΕΤΑΦΡ. Ν. ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΑΛΕΞ. 1925.

Τὸ βιβλιαράκι περιέχει δυὸ διηγήματα: ἓνα μὲ τὸν τίτλον του, καὶ τὸ «Μουζικός καὶ Ἀφέντης». Ὁ φίλος Λυκιαρδόπουλος φιλοδοξεῖ νὰ γνωρίσῃ στὸ κοινὸν τοὺς νέους τῆς Ρωσσίας, καὶ πιστεύουμε πὺς θὰ τὸ κατορθώσῃ, μὲ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν ξηλεντήν του ἐργατικότητα. Ἡ ἐκλογὴν του εἶναι πάντοτε ἄριστη κ' ἡ μετάφρασις του καλῆς ποιότητος. Καὶ θάταν εὐχῆς ἔργο, ἂν ἀποφάσιζε νὰ ἐργασθῇ καὶ στοὺς ποιητὰς, καὶ νὰ μᾶς ἔδινε μιὰ ἀνθολογία Ρωσικὴν, παλαιῶν καὶ νέων, ποὺ εἶναι σχεδὸν ἄγνωστη σὲ μᾶς, ἀντίθετα μὲ τοὺς πολυμεταφρασμένους πεζογράφους.

Κ. ΠΑΛΑΜΑ : ΟΙ ΠΕΝΤΑΣΥΛΛΑΒΟΙ - ΤΑ ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΚΡΥΦΟΜΙΛΗΜΑΤΑ - ΕΚΔ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ - ΑΘΗΝΑ 1925.

Ἡ ποίησις τὸ στεφάνωμα εἶναι τοῦ στοχαστικοῦ ὄνειρον. Ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς ποὺ ζητεῖ μιὰ διάκρισι τῶν ὄνειρων, γεννᾷ ἓνα πλῆθος ἀμφιβολιῶν, ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ ἐπιστημονικὴν ἀποψιν. Ὅμως κ' οἱ ψυχιάτροι κ' οἱ φυσιολόγοι, παρόλες τὶς προσπάθειες, ἔρευνες κ' ἐπιτυχίες, ἀκόμα δὲν

κατόρθωσαν να λύσουνε θετικά, ούτε τὸ φαινόμενο τοῦ ὕπνου κι οὔτε τῶν ὀνείρων.

Εἶναι περιεργο ! Στὴν ποίηση τοῦ Κωστή Παλαμᾶ ὀφείλουμε τὴ συνειδηση τῆς φυλῆς μας. Θὰ μπορούσε κανεὶς νάναπαραστήσῃ ὀλάκαιρη τὴν ἱστορία μας τοῦ καιροῦ του, μὲ ὁδηγὸ τὸ ἔργο του. Ὅπως ἐξᾴλλον φιλοδοξεῖ κι ὁ ἴδιος, δὲν μπορεῖ νάνα μονάχα ὁ ποιητὴς τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐποχῆς του καὶ τοῦ γένους του. Κ' ἡ ἔνταση τῆς διανοίας, ποσοτικά ὑπερτερρεῖ ὅλων τῶν ἄλλων στοιχείων στὴν ποιητικὴ του σύνθεση.

Μὲ τοὺς «Πεντασύλλαβους καὶ τὰ Παθητικὰ Κρυφομυλήματα» ξαναγυρίζει σ' ἕνα ὑποκειμενικὸ ἄκρατο λυρισμό, πού ἡ ἐξηγήση καὶ ἡ δικαιολογία του βρίσκεται στὴν πρώτη φράση τοῦ ἄρθρου μου, τὴν παρμένη μέσα ἀπὸ τὸ σοφὸ πρόλογο τοῦ τελευταίου βιβλίου του.

Ἡ ποίηση τὸ στεφάνωμα εἶναι τοῦ στοχαστικοῦ ὀνείρου. Ἀλλὰ τί μπορεῖ νὰ σημαίῃ ὄνειρο στοχαστικὸ; Ὁ στοχασμὸς εἶναι ἐνέργεια καὶ πηγάζει ἀπὸ τὴ θέληση, ἐνὼ τὸνειρο εἶναι πάθησι, καὶ ἀκαθόριστη ψυχικὴ κατάστασι, ὅπου καὶ συνειδηση κι αὐτοέλεγχος παρालύουν. Κ' εἶναι πολὺ τολμηρὸ νὰ χρωματίσῃ κανεὶς μὲνα τέτοιο προσδιορισμὸ τὸνειρο, προσδιορισμὸ πού περικλείνει μιὰ βασικὴ ἀντίθεση κατηγορηματικοῦ καὶ κατηγορουμένου. Ἀλλὰ ἂν ἔγραφε «Ἡ ποίηση τὸ στεφάνωμα εἶναι τοῦ ὀνείρου» πὼς θὰ συμβιβάζοταν ὁ νέος αὐτὸς ὀρισμός, μὲ τὶς μέχρι σήμερα καθορισμένες ἰδέες τοῦ Παλαμᾶ γιὰ τὴν Τέχνη, τοῦ ποιητῆ καὶ πολίτη, πού πάντα του ἀγωνίστηκε, μὲ πίστη, σύμφωνα μὲ τὸ δόγμα τοῦ Σέλλεϋ, ὅτι «οἱ ποιητὲς εἶναι οἱ ἀνεπίσημοι νομοθέτες τοῦ κόσμου;» Ἐξᾴλλου ἔγραφε κάποτε «Ὁ Ποιητὴς πρέπει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν κοινωνία, ἢ νὰ παίξῃ πρόσωπο ἀπογοητευμένου ρομαντικοῦ; Ὅχι. Δὲν καταδικάστηκε νὰ ζῇ μόνος κι ἀνώφελος. Ἐχει νὰ ἐκτελέσῃ κοινωνικὴν ἀποστολή. Στὴν Ἀνθρωπότητα ὀλόκληρη θὰ δείξῃ τὴν ἐπιρροή της ἡ Ποίηση». Ποτὲ δὲ στεφάνωσε τὸν ὠραιόπαθο ὀνειροπόλο μὲ τὴ δάφνη τοῦ Ἀπόλλωνα, καὶ τὸ ἐξέφρασε μὲ θαυμάσιους στίχους:

Μένα ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς μου καὶ ἡ χάρη μου, ἡ δέσποινα Μούσα,
τὸ μέτωπό μου βαθιὰ μὲ τοῦ Πάντα σφραγίζει τὴ βούλλα,
μὲ τὴ σφραγίδα τοῦ Τώρα ποτέ. Δὲ γυρεύω τοὺς ἥχους
περαστικά πού νοτίζουν τὰ μάτια τῶν ὄσων περνᾶνε...
... Δὲν εἶμ' ἐγὼ γιὰ νὰ χύνω σκοποὺς καὶ νὰ δίνω τραγούδια
κοιμωμιαστά, πεταχτά, σκορπιστά, τῆς χαρᾶς ἡ τοῦ πόνου.

Καὶ ἦρθα νὰ βάλω στὰ λόγια
τὰ πιὸ σοφὰ τὸ κορμὶ τὸ πιὸ στέρεο, καὶ ἦρθα νὰ ριξῶ
θαμπωτικὴ μιὰ πορφύρα στὴ μάλιστα γύμνια τῶν κύκλων,
τῶν ἰδεῶν, τῶν ψυχῶν, τῶν ἐρώτων, τῶν κόσμων, τῶν ὅλων.

Πρέπει λοιπὸν νάντικαταστήσουμε τὸνειρο μὲ τὴν ἔμπνευσιν ἔτσι θάχουμε τὸν ὀρισμό: Ἡ ποίηση εἶναι τὸ στεφάνωμα τῆς στοχαστικῆς ἔμπνευσης. Καὶ πού ἔχει διπλὴ ἄποψη. Πρῶτα περιλαμβάνει τὴν ἔμπνευσιν πού πηγάζει, ἀφού συλλάβει ὁ νοῦς, κι ὁ στοχασμὸς τῆς εἶναι φύτρα κι ὠθησι, κ' ὕστερα τὴν ἀπὸ τὸ αἶσθημα κινημένη, πού βασανισμένη καὶ ξεδιαλυμένη ἀπὸ τὸ κυρίαρχο Ἐγὼ τοῦ δημιουργοῦ της κατασταλάζει πάλι σὲ στοχασμό. Κ' εἶναι ἀνάγκη νὰ τονίσουμε αὐτὴ τὴ διαφορὰ, γιατί ἡ διπλὴ αὐτὴ ἄποψη, τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἐπιλογῆς, καθο-

ρίζει τέλεια τὸ δημιουργικὸ τρόπο τῆς ἐργασίας τοῦ ποιητῆ. Γιατί ὅταν ὁ νοῦς συλλαβαίνει πρῶτα, ὁ δημιουργὸς εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξη, κ' ἡ θέλησή του ὀρίζει τὸ θέμα του, καὶ κατευθύνει τὸ στοχασμό του. Ἀλλ' ὅταν τὸ αἶσθημα τὸν ὑποκινεῖ, δὲν πρέπει νὰ φήνεται ἐρμαιο τῆς στιγμῆς, μὰ ὀφείλει καλὰ νὰ ζυγιάξῃ τὸ τί τοῦ ἐμπνέει τὸ αἶσθημα, κι αὐτὲς τὶς ψυχόρμητες ὠθησες νὰ τὶς ὑποτάξῃ στοὺς γενικώτερους κανόνες, ποὺ ὁ ἴδιος ἐπιβάλλει στὸν ἑαυτό του. Ἔτσι ἡ ἐπιλογή εἶναι ἀπαραίτητη, γιατί μόνο μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ξεκαθαρίζεται ἡ προσωπικότητα ἐνὸς δημιουργοῦ. Ἔτσι ἀποφεύγει τὴν κάθε ἀντίθεση μέσα στὸ ἔργο του, ποὺ θὰ κινδύνευε ἀλλοιώτικα, ἔνα του μέρος τουλάχιστο, νὰ φαντάξῃ σάν ψεύτικο, γιατί δὲ θάχε κίνητρο τὴν εἰλικρίνεια. [Φυσικά δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰπολογηθῶ πρὸς ἐκείνους, ποὺ ἀγοράζουνε τὶς σοφὲς γνώμες τους ἀπὸ ὀνομαστοὺς κριτικούς, χωρὶς παζαρέματα, σὲ ὀρισμένη τιμὴ καὶ τοῖς μετρητοῖς ! Γι' αὐτοὺς πάντα εἶν' ἔτοιμες οἱ βιτρίνες κάθε μεγάλης ἐγκυκλοπαίδειας, μὲ τὴν αὐστηρὰ χαρακτηριστικὴ ἐτικέττα τῶν δημιουργῶν. Ὁ Ζολὰ νατουραλιστής. Ὁ Μπαῦρον ἀρνητής. Ὁ Οὐγκὼ ρομαντικός. Ὁ Γκαίτε ὀλύμπιος. Ὁ Νίτσε ἀτομικιστής. Ὁ Ἀντρέγιεφ συμβολικός! κ.λ.]. Θέλω μὲ αὐτὴ τὴν παρένθεση νὰ ξεχωρίσω, ἀπὸ τὰ ὀχληρὰ κι ἀνόητα «φάσκει κι ἀντιφάσκει» τῶν διαφόρων ὑπερκριτικῶν, τὶς λεπτὲς ἐκείνες ἀπόχρωσες τῶν ψυχικῶν καταστάσεων τῶν δημιουργῶν, ποὺ ἀντικαθρεφτίζονται κι ἀντιθετικὰ μέσα στὰ ἔργα τους. Κ' ἡ ἐξήγηση εἶναι ἀπλή, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ ζωντανούς ἀνθρώπους, ποὺ βρίσκονται κάτου ἀπὸ τόσα καὶ τόσα συναισθήματα καθημερινά.

Τὴ συμφωνία λοιπὸν ὀφείλει νὰ τὴν ἐπιδιώκῃ ὁ συγγραφέας μονάχα στὶς μεγάλες γραμμὲς τοῦ ἔργου του, καὶ στὸ «Πιστεύω του» ποὺ κηρύττει (ἂν ἔχει αὐτὴ τὴ φιλοδοξία, καὶ πρέπει νὰ τὴν ἔχῃ ὁ μεγάλος δημιουργός,) στὴν κοινωνία. Ὅσο γιὰ τὰ διάφορα συναισθηματὰ του τάτομικά, ποὺ τοῦ γεννῶνε τὴν καθ'αυτὸ λυρικὴ διάθεση, εἶναι ἀπόλυτα ἐλεύθερος, κι ὁ ξένος ἔλεγχος εἶναι ἀνίσχυρος νὰ διαπιστώσῃ τὴν εἰλικρίνεια ἢ τὴν ψευτιά τους. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἔχουμε μόνο κριτήριο, καὶ μόνο δικαίωμα, νὰ ἐξετάζουμε κατὰ πόσο τὸ ἔργο αὐτὸ καθ'αυτὸ μᾶς πείθει. Κι αὐτὸ ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὴν τεχνικὴ δύναμιν τοῦ ποιητῆ.

Στοὺς «Πεντασύλλαβους καὶ τὰ Παθητικὰ Κρυφομιλήματα» ὁ Παλαμὰς ξαναγυρίζει σ' ἕνα ἄκρατο ὑποκειμενικὸ λυρισμό, συνεχίζοντας ἔτσι ὀρισμένη διάθεση τῆς πολυχόρδης ψυχῆς του, ποὺ μᾶς ἔδωκε ἀριστουργηματικὰ δειγμάτα, παρόμοιας ἐμπνευσης, στοὺς «Ἰαμβοὺς καὶ Ἀνάπαιστους», στὴν «Ἀσάλευτη Ζωή», στὴν «Πολιτεία καὶ Μοναξιά», στὰ «Δεκατετράστιχα» καὶ κυριώτατα στοὺς «Βωμούς». Γιατί ὡς διάθεση τὸ τελευταῖο του βιβλίον, ἂν ἐξαιρέσῃ κανεὶς μονάχα τὴν ἀδρότητα τῶν στοχασμῶν ποὺ χαρακτηρίζει τὸ «Ἀεροπλάνο» καὶ μερικὰ ἄλλα ποιήματα τῶν «Βωμῶν», πλησιάζει περισσότερο τοὺς μελαγχολικοὺς ἐκείνους δεκαπεντασύλλαβους. Τὸ κυριαρχεῖ κι αὐτὸ ἡ ἴδια θλίψη, μιὰ θλίψη ὑγείας. Κι ἂν ἐπιτρέπεται νὰ μιλήσω μὲ παρομοίωση, λογιᾶζω τὴ θλίψη τῶν στίχων του, μὲ τὰ λεπτὰ μελαγχολικὰ συναισθήματα ποὺ γεμίζουν τὴν ψυχὴ μας, ὅταν πέφτῃ τὸ βράδυ, τοῦ διαυγέστατου φθινοπώρου, βρίσκοντάς μας ἐπάνω σὲ βουνὸ ἑλληνικὸ μὲ ὅλο πεῦκα, καὶ ποὺ

χαίροταν λίγο πρὶν τῇ λαμπρῇ δόξᾳ τοῦ ἡλίου. Εἶναι τὸ ἴδιο συναίσθημα, πού τόσο ἀπαλὰ μᾶς ἐκφράζει ὁ Νίτσε στοὺς «Διθύραμβους τοῦ Διονύσου» :

Ὡ ἡμέρα τῆς ζωῆς μου!
ὁ ἥλιος βασιλεύει ...

Γύρω μονάχα κύμα καὶ παιχνίδι.
Ὅ, τι βαρὺ ἦταν ἔπρεσε στὴν μπλάβη λησμονιά,—
ἀργὴ τώρα στέκεται ἡ βάρκα μου.
Φουρτούνα καὶ ταξίδι—πὼς τὰ ξέμαθε!
Πόθος κ' ἐλπίδες πνίγηκαν.
Ψυχὴ καὶ θάλασσα γιὰ εἶναι.

Τί προσθέτουν τὰ νέα αὐτὰ τραγούδια στὴν ποιητικὴ φυσιογνωμία του ; Ἡ γνωστὴ ὀρμητικότητά τοῦ Παλαμᾶ ὑποχώρησε, ἀφήνοντας διέξοδο σὲ μικρὰ αἰσθήματα, ἢ παράπονα, ἢ λυρικὲς σκεψοῦλες, πού σάλλη περίπτωσιν ὁ δημιουργὸς πῦθανό νὰ ντρεπότανε κι ὅλας νὰ σταματήσῃ ἀπάνω τους. Ἀλλὰ πλουτίζει τὴ λυρική μας ποίηση, καὶ γνωρίζοντας πὼς ὁ ἴδιος τὰ θεωρεῖ σκοπούς, πού συντροφιᾶζουν τὸ δρόμο του πρὸς τὰ μεγάλα του ὁράματα, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν προσέξουμε τὴν τεχνικὴ τους ἐχτέλεση. Παρατηρήθηκε πὼς σχεδὸν κάθε παλιότερος τόμος τοῦ Παλαμᾶ ἦταν καὶ μιὰ ἐπανάσταση, ἐναντία τῶν καθιερωμένων μορφῶν στὴν ποίησίν μας. Καινοτομοῦσε τόσο στὴ μορφὴ, ὥστε ἡ δημιουργία του παρουσιάζοταν ἐντελῶς πρωτότυπη. Βέβαια ὀφείλουμε νὰ θυμηθοῦμε λίγους στίχους τοῦ Σολωμοῦ, κι ἀνάλογα λυρικά ποιήματα τοῦ Ἀχ. Παράσχου. Ὅμως «Οἱ Πεντασύλλαβοι» τοῦ Παλαμᾶ πόσο ὑπερετεροῦνε γενικά, μὲ τὴν ἀπαλότρεμη μουσικότητά τους, τὴν ὑποβλητικὴ ἀοριστία τους καὶ μὲ τὸ θαμπὸ ἐλεγειακὸ τους τόνο. Δὲ δούλεψε πλαστικά, μὲ ἐπίγνωση πὼς γιὰ τὰ θλιβερά αὐτὰ μοτίβα, τοῦ χρειάζοταν ἓνας ἀπλὸς σύντομος στίχος. Καὶ μὲ τὴν ἀκαλλιέργητη σὲ τέτοια δείγματα δημοτικὴ μας γλῶσσα, μόνο ἡ μεγαλοφυΐα του κατόρθωσε νὰ υπερβάλῃ τὶς ἀφάνταστες δυσκολίες. Εἶναι, κατὰ τὴν ὁμολογία του, τὰ στερνὰ καὶ πιὸ μεθυστικά ρόδα τοῦ χυνόπουρου, πού προτοῦ μαραζώσουν, σκοροποῦνε τὰ μῦρα τους στὰ πόδια του. Εἶναι τὰγγελολώρητα ὄνειρα τῶν εἴκοσι χρόνων, πού σταματοῦνε πάνω του τὰ ὅλα φῶς μάτια τους, σὰ νὰ τότε γνωρίζουν. Καὶ μᾶς προσφέρει ἓνα στεφάνι μὲ ἄνθη τοῦ Ἀπρίλη, γιατί πάντα κρατεῖ ἓνα θησαυρό, ἔστω κι ἂν τυχὸν δὲν εἶναι κείνος πού ξαφνικά παύει νὰ περπατᾷ, γιατί βλέπει πὼς τοῦ φυτρώνουν φτερά στὸν ὦμο,

μὰ εἶν' ἐκεῖνος
πού ξάφνου στέκει
σὰ χτυπημένος.
Ἀστροπελέκι;
Ὅχι. Στὸ δρόμο
πού πρὸς τὸ βράδι
πάει γιὰ νὰ γείρη,
σκοντάβει ἐπάνω
σ' ἓνα πετράδι,
σ' ἓνα ζαφείρι.

Μποροῦμε νὰ προσθέσουμε ὅτι σχεδὸν τὸ Παλαμικὸ οἰκοδόμημα εἶναι πιά τελειωμένο. Στὸ ἰσόγειο του συναντιοῦνται πολλοὶ φιλόσοφοι, πού τὴν πρώτη θέσῃ μεταξύ τους τὴν κρατοῦνε οἱ πιστοὶ τοῦ Ὁρθοῦ Λόγου

ἐνὸ στὰ ἄνδρὰ του ἀνθίζει ὁ αἰώνιος Ἀπρίλης, καὶ μεθοῦνε σὲ συμφωνίες ὅλα τὰ ῥόδια τοῦ λυρισμοῦ.

Παραλείποντας νὰ μιλήσω ἐδῶ, γιὰ τὰ ποιήματα ποὺ συμπεριλαμβάνει ἡ ἴδια συλλογὴ μὲ τίτλο «Οἱ Λύκοι» ἐπειδὴ ἀνήκουνε ἄλλο κύκλω τῆς Παλαμικῆς ποιήσεως οὐσιαστικά, καὶ τὰναφέρνω στὸ ἄρθρο μου «Ὁ Ἑθνικισμὸς του», θάθελα νὰ ξαναγυρίσω στὸν πεζὸ μου πρόλογο.

Στὸ ὕψος του δείχνεται μεγάλος τεχνίτης στὴ φράση. Στὶς λαμπρές του σελίδες συναντιέται ὁ βαθὺς σοφός, κι ὁ μάγος συγγραφέας. Κατέχει τὴ γερὴ ἀποψη τοῦ ρυθμοῦ, καὶ τῆς κυριολεξίας, ὅπως ἀκριβὸς κ' οἱ μεγάλοι ποιητές. Ἡ φράση του, καὶ τὰ δόγματά του ἔχουνε κάτι τὸ προφητικὸ, ποὺ χτυπᾷ τὴν ἀκοή, σὰ νᾶναι ἡ πίστη τοῦ δημιουργοῦ τους.

Ὁ Παλαμὰς τερματίζοντας τὴν κριτικὴ του εἰσαγωγὴ, κάμνει καὶ νύξη γιὰ τὴ φαινομενικὴ του καθυστέρηση! Μ' ἀντίς νὰ προσπαθῆσουμε ἐδῶ νὰ δικαιολογήσουμε τὸν ἐπαναστάτη τῶν «Σαυρικῶν Γυμνασμάτων» καὶ τὸν πνευματικὸ μας Ἀρχηγό, καλύτερα νὰ καμαρώσουμε τοὺς «χασισποῦτες τοῦ μεταπολεμικοῦ μοντερνισμοῦ» πὼς φαντάζει τὸ πελώριό τους ἀνάστημα περὶφανα ἐπάνω στὰ σαλτιμπαγκικὰ ξυλοπόδαρά τῆς σοφίας τους! Κι ἂν ὁ Παλαμὰς γίνεται βορὰ τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν διανοουμένων, πρέπει νὰ δηλώσουμε πὼς τὸ ὕψος τους δυστυχῶς δὲ μᾶς πείθει καὶ γιὰ τὴ σταθερότητα τῆς ἰσορροπίας τους.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ

“ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ., - ΜΕΤΑΦΡ. ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ
2Η ΕΚΔ. ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΙΚΟ ΚΑΣΙΓΟΝΗ, ΑΛΕΞ. 1927 - “ΕΡΕΥΝΑ.,

“Ἄν σήμερα καταπιάνοταν κανένας τὴ μετάφραση τῶν «Χαρακτήρων» γιὰ μιὰ μικρὴν, ἐκλαϊκευτικὴ βιβλιοθήκη θὰ συναντοῦσεν ἀντιρροήσεις, σὲνα μεγάλο μέρος τῶν ὀρθές. Ἀφοῦ ὅμως ἡ πρώτη ἔκδοσις τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἔγινε στὰ 1911 ἀνάμεσα στὶς τόσες μεταφράσεις τοῦ Φέξη, ποὺ ἀπ' αὐτές λίγες μονάχα εἶνε διαλεχτές, πρέπει προσπερνώντας τὸ ζήτημα τῆς θέσεως καὶ τῆς σκοπιμότητος νὰ ἐξετάσῃ κανένας ἂν ἡ ἐρμηνεία τοῦ Θεοφράστου εἶνε πιστὴ κι ἐπιτυχημένη κι ἂν ὁ μεταφραστὴς κατώρθωσεν νὰ ποδώσῃ πλάϊ στὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα ἀκόμη τοῦ πρωτοτύπου. “Ο,τι ἔχομε νὰ παρατηρήσωμε στὴν περίπτωσή μας ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ εἶνε πρὸ παντός ἡ ξεχωριστὴ φροντίδα κι ἐπιμέλεια ποὺ παρουσιάζει ὡς μεταφραστικὴ προσπάθεια ἡ ἐργασία τοῦ Μ. Σιγούρου. Ἐνα σωρὸ διασαφήσεις, πληροφορίες ἱστορικῆς καὶ πραγματικῆς, ἀντιβολές καὶ παραλληλισμοί, ποὺ παραθέτει ὁ μεταφ. κάτω ἀπὸ κάθε σελίδα, φωτίζουν κατὰ τρόπο πολὺ ἐπαινετὸ τὸ νόημα τοῦ κειμένου καὶ διαγράφουν τὸ βάθος καὶ τὴν ἔκτασι τῶν ἀλληγοριῶν καὶ τῶν πλαγιῶν περιγραμμάτων. Τὸ πρωτότυπο ἀποδίδεται πιστὰ καὶ τίς πιὸ πολλὰς φορὲς δὲ χάνεται στὴ μετάφρασι ἀκόμα καὶ τὸ λεπτὸ χιοῦμορ του, μάλιστα χωρὶς πολλὴν ἀπομάκρυνση ἀπ' τὸ γράμμα. Αὐτὸ καὶ δύσκολο εἶνε καὶ σπουδαῖο. Πλάϊ στάναντίρρητα αὐτὰ προσόντα ἡ ἐργασία τοῦ Μ. Σιγούρου ἔχει μερικὰ σοβαρὰ μειονεκτήματα. Ἡ γλῶσσα τῆς δὲν εἶνε τόσο ξελαγαρισμένη, στρωτὴ, ρυθμικὴ ὅπως θὰ περίμενε κανεὶς ἀπὸ ἕνα λογοτέχνη τῆς περιοπῆς τοῦ μεταφραστῆ. Ἴσως γιὰ τὸ δὲν ἔγινεν ἐξ ἀρχῆς ἀπ' εὐθείας στὴ

Δημοτική—ίσως πάλι γιατί ἡ δεύτερη ἔκδοσις εἶνε «μεταγλώττισις» τῆς πρώτης, πού ἦταν καθαρευουσιάνικη. Μερικὲς φορές μάλιστα ἡ προσπάθεια νὰ μὴ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ κείμενο καὶ ἡ ἐκ παραδρομῆς ἀπροσεξία στοὺς ἐσωτερικοὺς νόμους τῆς Δημοτικῆς παρασύρουν τὸν Μεταφρ. σὲ ἀσάφειες σὰν αὐτὴ : «Ἀδιαντροπιά εἶνε ἡ τόλμη ἔργων καὶ λόγων αἰσχροῶν» (σελ. 32). Ἔπειτα πολλὲς ὑποσημειώσεις του εἶνε ἀσκοπες καὶ φορτικές. Τί προσθέτει στὴν κατανόηση τοῦ κειμένου μιὰ παραπομπὴ σὲ παράλληλα χωρία τοῦ Μαρτιάλη, τοῦ Ὁρατίου, τοῦ Lantier ἢ τοῦ Bondi; Τέτιες ὁδηγίαι μόνο σὲ μιὰν ἱστορικο-φιλολογικὴ διατριβὴ θάχαν τὴ θέση των. Τέλος ὁ Πρόλογος τῆς μελέτης εἶνε κάπως ἀκατάστατος. Σὲ μιὰ τρίτην ἔκδοσις περιμένομεν ἓνα πῶς πεῖθαρχικὸν εἰρμόν στὴν κατάστροφον τῶν πολυτίμων πληροφοριῶν καὶ σχολίων, πού μᾶς δίνει ὁ Μεταφρ. καὶ πού μαρτυροῦν τὴν πλατὴ φιλολογικὴ συγκρότησίν του. Μερικὲς φράσεις ἐντελῶς ἀτυχεῖς σὰν αὕτην : «Ὁ Θεόφρ. σὰν φιλόσοφος ἦταν θεϊστὴς» (σελ. 9) πρέπει νὰ λείψουν.

ἌΝΑΓΕΝΝΗΣΗ., ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ, ΑΘΗΝΑ, ΔΙΕΥΘ. Δ. ΓΑΛΛΟΣ

Τὰ φυλλάδια 4 καὶ 5, πού ἐκκυκλοφόρησαν στὸ μεταξύ, εἶνε πλούσια σὲ περιεχόμενο περιωπῆς καὶ πολὺ ἀξιοπρόσεχτα γιὰ τὴν ἐσωτερικὴν κίνησιν καὶ τὶς λανθάνουσες τάσεις τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, πού ἀρχίζει πᾶς νὰ φτεροκοπά, ὅς εἶνε καὶ σὰ νεοσσὸς ἀκόμα.

Λίγα λόγια γιὰ τὶς πρωτότυπες ἐργασίες, πού περιέχουν.

Τὸ ἄρθρο τοῦ Δ. Βεζανή (φυλ. 4ο) «τὰ προβλήματα τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς» πολὺ διαφωτιστικόν, σωστό, καλοστοχασμένο. Ὑπόδειγμα μεθοδολογικὸ γιὰ πολιτικὰς ἐρευνες μὲ ἀξιώσεις ἐπιστημονικῆς.

Οἱ μελέτες τῆς Ρόζας Ἰμβριώτη «ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη στὸ σχολεῖο» καὶ τοῦ Κ. Δ. Σωτηρίου «Ψυχανάλυσις» συνεχίζονται (4ο καὶ 5ο) μεθοδικὰ καὶ μὲ πολλὰς ὑποσχέσεις. Σὲ κάτι θὰ θέλαμε νὰ κάναμε προσεχτικώτερη τὴν Ἰμβριώτη : εἶνε ἄραγε τόσο ἀναμφισβήτητη ἡ νομοτέλεια τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, πού τὴ δέχεται σὰν αἴτημα δηθὴν θετικὸ καὶ αὐτὰ πόδειχτο ; Δὲ θὰ μπορούσαμεν ἄραγε νὰ χειραγωγούσαμε τὸ μαθητὴ στὴν κατανόηση τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, φέρνοντας τον σὲ ἄμεση ψυχικὴ ἐπαφὴ μὲ τὰ ἄπειρα φανερόματά της, χωρὶς νὰ τὸν ποτίσωμε μὲ τὴν (φιλοσοφικὰ) προβληματικὴν ἀρχὴν τοῦ ἀπόλυτου ἱστορικοῦ ντετερμινισμοῦ ; Εἶνε μιὰ πολὺ σοβαρὴ λεπτομέρεια τοῦ ζητήματος ἡ περίπτωσις αὕτη. Ἀξίζει θαρροῦμε νὰ προσεχτὴ περισσότερο.

Τοῦ Σωτηρίου τὸ μάθημα γιὰ τὴ Ψυχανάλυσιν θὰ κέρδιζε πολὺ ἂν εἶχε μιὰν ἀπλούστερην ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ἦταν περισσότερο κατασταλαγμένο. Μερικὲς ἐπαναλήψεις, ἐνῶ δὲν διαφωτίζουν τίποτα, κάνουν τὴν παρακολούθησιν κουραστική.

Τῆς Αὐρᾶς Θεοδωροπούλου τὸ «φεμινιστικὸν κίνημα» (4ο) πολὺ πρακτικόν, μεθοδικόν καὶ διαφωτιστικόν. Διατνέεται ὅμως ἀπὸ πολὺν ῥηχὴν αἰσιοδοξίαν καὶ περιορίζεται στὴν ἐπιφανειακὴν ἐξέτασιν τῶν προβλημάτων τοῦ φεμινισμοῦ. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ τόσο πειστικὴ «σχέσις» τῆς Ἑλλῆς Λαμπρίδης ἀπάνω στὸ ζήτημα αὐτό («Κριτικὲς παρατηρήσεις στὸ σύγχρονον Φεμινισμό» φυλ. 5ο) μᾶς ἀνακούφισε. Τὸ ἄρθρον τῆς Λαμπρίδης μαρτυρεῖ καὶ βάθος προοπτικῆς καὶ ὀξύτητα κριτικῆν ἂν δὲν

ήταν λίγο ἀκατάστατο στὸν εἰρμὸ καὶ βιαστικά γραμμένο, θὰ μᾶς ἐνθουσίαζε.

Μεθοδικὴ φαίνεται ἡ μελέτῃ τῆς Ἀγγελ. Καστανάκη «τὰ σύγχρονα φιλοσοφικά ρεύματα στὴ Γαλλία», ποὺ ἄρχισε νὰ δημοσιεύεται ἀπ' τὸ 50 φυλλάδιο. Μετ'χαρίστηση παρατηρεῖ κανένας ἀκριβεία στὴν ἔκφραση καὶ γλῶσσαν ὀρθὴ καὶ στρωτὴ.

Τοῦ Ν. Καζαντζάκη ἡ «σταυρωμένη Ρουσία» (50) βαθιά, δυνατὴ, ὑποβλητικὴ. Στοχασμὸς καὶ ποίηση, ἔπος καὶ φιλοσοφία εἶνε τόσο στενά, στερεὰ κι ἁρμονικὰ συνυφασμένα στὴν πρόζαν αὐτή, ὥστε διαβάζοντάς τη θαρρεῖ κανένας πὼς ἡ ψυχὴ του μετεωρίζεται μὲ τὸν ἐπαναστατικὸ ρυθμὸ μιᾶς συγκλονιστικῆς, γραφικῆς προφητείας. Τελειότερη μορφή ἦτον ἀδύνατο νὰ βροῦν οἱ «μυστικῆς» ιδέες τοῦ Καζαντζάκη.

Τὰ ἴδια λόγια μποροῦν νὰ εἰπωθοῦν καὶ γιὰ τὸ «Δεῖπνο», τὸ ἀπόσπασμα ἀπ' τὸ μεγάλο ἔπος του: «Ὁδύσσεια», ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ 40 φυλλάδιο.

Ἡ συζήτηση ἀπάνω στὴ «θέση» ποὺ ξετύλιξεν ὁ Καζαντζάκης μὲ τὰ προηγούμενα ἄρθρα του ἐξακολουθεῖ καὶ στὰ φυλλάδια αὐτά. Ὁ Ἰ. Κορδάτος προσπαθεῖ μὲ τὴ μελέτῃ «Φυσικοὶ καὶ κοινωνικοὶ νόμοι» (φυλ. 40) νὰ ἀντιθέσῃ τὸν κοινωνιολογικὸ Σκεπτικισμό τοῦ Καζ. Ὁρισμένως καλύτερα ἀπ' τὸν Καροῦζο, κι ὁμῶς ὄχι πειστικά. Ἡ ἔρευνα πρέπει νὰ γίνῃ ἀπάνω στὴν ἔννοια τοῦ Νόμου ἀπὸ ἄποψη γνωσιοθεωρητικῆ. Οἱ Μαρξιστῆς ἐπιμένουν μὲ μανία Κυναιγείρων νὰ πιστεύουν στὸν ἀβαθὴ Ποσιτιβισμό. Ποιὸς θὰ τολμήσῃ ὁμῶς σήμερα νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν ἀπλοϊκὴ γνωσιολογία του χωρὶς νὰ ἐκτεθῇ; Ὁ θετικοεπιστημονικὸς Ποσιτιβισμὸς μπορεῖ ν' ἔννε ως μέθοδος γόνιμος κι ἀπαραίτητος—γιὰ τὴ φιλοσοφία εἶνε ἀπλῶς προϋπόθεση πολὺ προβληματικῆς ἀξίας. Ἡ Ἑλ. Λαμπρίδῃ («Προϋπόθεση» 50) θέτει περίφημα τὸ ζήτημα. Ὁ Κ. Γεωργούλης («Καὶ πάλι οἱ κοινωνικοὶ νόμοι» 50) ὀρθά, μὰ λίγο συγχυσμένα.

Ἡ δευτέρῃ μελέτῃ τοῦ Ἰ. Κορδάτου «Οἱ ἐπικριτῆς τοῦ Μαρξισμού» σαφέστατη, ὑποδειγματικὴ γιὰ τὴν ἄποψη, ποὺ πρεσβεύει. Ἡ εἰλικρινεία του μᾶς ἐνθουσιάζει: «ἀνῆκω στὴ σχολή, ποὺ πιστεύει, πὼς ἡ μεγαλύτερη κατάχτηση τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψης εἶνε ὁ ἱστορικὸς ὕλισμός τοῦ Μάρξ». Ἔτσι ἀρχίζει—ἔτσι εἶνε ὑποχρεωμένος νὰρχίσῃ. Τὸν συγκαίρομε—ἀλλὰ τοῦ γυρίζομε τὴ ράχη καὶ φεύγομε. Ἐμεῖς δὲ θέλομε νὰ σταθοῦμε σκληροτράχηλα μὲ μιὰ πίστη, ἀλλὰ νὰ προχωρήσωμε ἐλεύθερα μὲ μιὰ συζήτηση. Ποιὸς ἔχει τὸ ἐπιστημονικὸ πνεῦμα μὲ τὸ μέρος του, εἶνε φανερό. Μιὰ τελευταία παρατήρηση. Γράφει: «Ἡ θρησκεία, οἱ ἱστορικῆς περιπτώσεις, τὰ ἰδανικά κλπ. ποιὸς εἶπε, πὼς δὲν παίζουν κανένα καὶ πολλὰς φορὲς σημαντικὸτατο ρόλο μέσα στὴν κοινωνικὴ ζωή; Ἡ διαφωνία μας ὁμῶς εἶναι, πὼς στὸ βάθος ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀποτελέσματα ἀπὸ βαθύτερες οἰκονομικὰς αἰτίες. Εἰδικὰ γιὰ τὴ θρησκεία δὲν εἶναι κανένα «αὐθυπόστατο» φαινόμενο μέσα στὴν κοινωνία καὶ γενικὰ στὴν ἀνθρώπινῃ ἱστορία. Ἡ θρησκεία διαμορφώνεται τέτλια ἢ τέτλια σύμφωνα μὲ τὴν κοινωνικὴ διοργάνωση» (φυλ. 50, σελ. 262—263). Τὸ *equivoque* «κατ' ἔξοχον» τῆς μαρξικῆς ἐρμηνείας τῆς ἱστορίας εἶνε ὀλοφάνερο. Ἄς συγκαίρομε τίς δυὸ φράσεις ποὺ ὑπογραμμίσαμεν ἐπίτηδες· στὴν πρώτην ἢ οἱ-

κονομία εἶνε αἰτία (Causa), στή δεύτερη ὁρος, συνθήκη (conditio). Λέγοντας καί τὰ δύο ταυτόχρονα ἀντιφάσκομεν ἢ ὄχι;

ΟΙ ΔΥΟ ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΦΕΤΕΙΝΕΣ ΕΠΕΤΗΡΙΔΕΣ. SPINOZA ΚΑΙ PESTALOZZI

Στίς 23 τοῦ Φλεβάρη πολλά ψηλά, στυλνά, ἐπίσημα καπέλλα καί ἀναριθμητες ἐμορφοασκημένες πανεπιστημιακὲς γλωσσοίτσες ἐπανηγύρισαν περίλαμπρα τὸ πέρασμα 250 χρόνων ἀπ' τὸν ἥρεμο καί ἀθόρυβο θάνατο ἑνὸς θεόφωτου, ἐγκαταλειμένου καί κατασυκοφαντημένου, φθισικοῦ σοφοῦ—τοῦ Barouch Spinoza ποῦ μόλις σαρανταπέντε ἐτῶν (1632—1677) ἄφινε στή Χάγη τῆς Ὁλλανδίας τὸν κόσμον, ποῦ συγκινήθηκε ἀπ' τὸ πνεῦμα του μόνο γιὰ νάγαναχτήση καί γιὰ νὰ βρίσῃ. Καί ὁμως «c'était un homme doux» ὁ Spinoza, ὅπως ἀρχίζει τὸ περίφημον σονέτο τοῦ Prudhomme. Ἡ οἰκογένειά του ἦτον ἔβραιοπολωνική, μὰ αὐτὸς ἐγεννήθηκε στὸ Ἀμστερνταμ καί ἔζησε πάντα στήν Ὁλλανδία. Ὅταν στὸ βιβλίον του «Tractatus theologico-politicus» (1670) ἐζήτησε ἀνάμεσα σάλλα νὰ κάμῃ ἐλεύτερη Κριτικὴ τῆς Π. Δ. καί νάποδεῖξῃ πὼς ἡ Πεντάτευχος δὲν ἐγράφηκε ἀπ' τὸ Μωϋσῆ, ἡ Ἰσραηλιτικὴ συναγωγὴ τὸν ἀποκήρυξε καί Χριστιανοὶ καί Ἑβραῖοι τὸν κατάτρεξαν καί τὸν ἔβρισαν σκληρὰ καί χυδαῖα. Ἐκεῖνος ἀποτραβήχθηκε ἀπὸ κάθε δράση, ἄφησε καί τὸ Χριστιανισμό ποῦ γιὰ λίγο καιρὸ συμπάθησε, καί μὴ θέλοντας νὰ δεχθῇ οὔτε τὴν πανεπιστημιακὴ θέσιν ποῦ τοῦ ἐπρόσφεραν στή Heidelberg οὔτε τὴν ἐλεημοσύνη τοῦ Λουδοβίκου XIV, γιὰ νὰ μὴ δεσμευθῇ στήν ἐλευθερίαν τῆς συνείδησός του, ἔζησε καταμόναχος γυαλιζοντας ματογυῶλια γιὰ νὰ κερδίσῃ τὸ φτωχικὸ ψωμί του. Οὔτε νὰ δημοσιέψῃ τίποτα δικό του ἤθελε πιά. Ἡ περίφημη «Ἠθική» του, ὅπου μὲ αὐστηρὴ γεωμετρικὴ διαλεκτικὴ ἐπύργωσε τὸ συνεπέστερο καί μεγαλοφρέστερο Πανθεϊσμό, ἀπ' ὅσους συνέλαβε τὸ ἀνθρώπινο μυαλό, καί ποῦ ἐνέπνευσε λατρεῖαν θρησκευτικὴν σῆναν Goethe, εἶδε τὸ φῶς μετὰ τὸ θάνατό του. Ὅταν στὰ 1877 γιορτάστηκαν στή Χάγη τὰ διακόσια χρόνια τοῦ θανάτου ὁ Renan προσφωνώντας τὸ ἄγαλμά του εἶπε ἀνάμεσα σάλλα : «Son monument sera le point d'attache de son génie avec la terre. Son âme planera comme un bon génie tutelaire sur les lieux où s'accomplit son rapide voyage parmi les hommes... Dans les siècles, l'homme cultivé qui passera sur le Pavilioensgrach dira en lui même : c'est d'ici peut-être que Dieu a été vu de plus près».

Ὁ Spinoza ἦτον ὁ ἀπόλυτος διανοητικὸς φιλόσοφος, ποῦ καταδίκαζε τὸ πάθος κάθε λογῆς καί τὴ θρησκευτικὴ λατρεῖαν ἀκόμα προσδιώριζε : amor Dei intellectualis. Ὁ Pestalozzi ἦτον ἀντίθετος ὁ γεμάτος καρδιά παιδαγωγός, ποῦ δόγμα του εἶχε τὴν παράφορη, ἀπεριόριστη, «μυστικὴ» ἀγάπῃ πρὸς τὰ παιδιά. Ἐγεννήθηκε στή Ζυρίχη (Ἑλβετία) τὸ 1746 καί πέθανε στίς 17 τοῦ Φλεβ. τὸ 1827. Ὅλη ἡ ζωὴ του ἐμψυχώνονταν ἀπὸ μιὰ μοναδικὴ προσπάθεια, ποῦ τὸν ἐκυρίευεν ὁλόκληρο σὰν ἀκατανίκητο πάθος : νάναθρέψῃ, νὰ διδάξῃ, νὰ μορφώσῃ τὰ παιδιά—καί μάλιστα τὰ φτωχά, τὰ ὀρφανὰ, τὰρρωστημένα. Καμιά ἀποτυχία του—καί εἶχε τόσες...—δὲν τὸν ἀποθάρρυνε. Ἀκούραστος ἔβριζε σκοπὸ στή ζωὴ του : τὴ θυσίαν, τὴν ὁλοκληρωτικὴν θυσίαν γιὰ τὰ παιδιά, τὰ παιδιά του. Γι' αὐτὸ συγκινεῖ καί συγκλονίζει τὸν καθένα ἡ δράση του. Ὅχι ἀπλῶς γιατί ἦταν μεγάλος ψυχολό-

γος τῆς παιδικῆς ψυχῆς ἢ μεγαλοφυῆς μεθοδικὸς στὴν παιδαγωγία. Ἀλλὰ κυρίως γιατί ἦταν ὁ πατέρας ἢ μάλλον—ὅπως ὀρθὰ τονίζεται—ἡ μητέρα τῶν παιδιῶν του, ἡ μητέρα ἡ πρόθυμη σὲ κάθε θυσία.

Ε. Π. Π.

Ο ΦΟΙΝΙΚΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ - (ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΕΝΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ)

Δὲν εἶνε πολὺς καιρὸς, πού ὁ οἶκος Payot, στὸ Παρίσι, μᾶς ἔδωσε ἓνα πολυσήμαντο βιβλίον ἀπάνω στὸν Φοινικικὸ πολυτισμό, γραμμένο ἀπὸ τὸν G. Contenau (1). Ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου τούτου προέρχεται ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἑνὸς τέτοιου εἶδους ἔργου ἱκανοῦ νὰ διαφωτίσει ὅσους θεωροῦν τὴν ἱστορία σὰν μιὰ πάντα ζωντανὴ καὶ πάντα συνεχῇ καὶ συνακόλουθη πρὸς τὸν ἑαυτοῦ της πραγματικότητά γιὰ τὴν ἔκτασή της σημασίας καὶ τῆς δράσεως τῶν Φοινίκων καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνη, πού ἐμπνέει τὸ ὄνομα τοῦ σοφοῦ ἀρχαιολόγου, πού τὸ ἔγραψε. Ἔχω ὑπ' ὄψει μου καὶ τὸ ἄλλο ἐκεῖνο, πολὺ συντομώτερο καὶ ὅχι πιά τόσο πρόσφατο, ἔργο τοῦ συγγραφέως ἀπάνου στὸν Ἀσσυριο-βαβυλωνιακὸ πολιτισμό (2): καὶ στὴν μιὰ καὶ στὴν ἄλλην περίπτωσιν πρόκειται γιὰ ἐργασίες προερχόμενες ἀπὸ βαθύτατη γνώση τῶν πραγμάτων, ἀπὸ προσωπικὲς ἐρευνες, προσωπικὲς ἀνασκαφές, στηριζόμενες σὲ πλουσιώτατες ἐπιστημονικὲς πληροφορίες, συγκροτημένες μὲ τὴ σοφὴ μέθοδο καὶ μὲ ἀκοίμητην ὀξυδέρχεια.

Οἱ Φοινίκες ὑπῆρξαν ἓνας περιέργος καὶ σπουδαιότατος στὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ λαὸς τῶν ἀρχαίων χρόνων. Ὁ Ἡρόδοτος τοὺς μνημονεύει πολὺ συχνά, οἱ ἄλλοι Ἕλληνες συγγραφεῖς δὲν τοὺς ἀγνοοῦν· τολμηροὶ θαλασσοπόροι, φιλοκερδέστατοι ἔμποροι, ἀκατανίκητοι καὶ ἀσυγκράτητοι ταξιδιωτὲς, ὥργωσαν ἀπὸ τὴ 2ῃ χιλιετηρίδα π. Χ. τὴ Μεσόγειο θάλασσα μὲ πλοῖα κφιασμένα ἀπὸ τὸ θαυμάσιον ξύλον τοῦ Λιβάνου κ' ἔφθασαν ὡς στὶς Κασσιτερίδες, τὰ νησιά τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας καὶ ἀκόμα πέρα ὡς τὸ Βόρειον Γερμανικὸ πέλαγος σπέρνοντας στὸ δρόμον τοὺς ἀποικίαις, μετακομίζοντας κάθε εἶδους στοιχεῖα πολιτισμοῦ καὶ λαβαίνοντας αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀξιομνημόνευτες ἐπιδράσεις ἀπὸ παντοῦ. Στὴν πατρίδα τους, στὴν πολυθάλασση παραλία τῆς Φοινίκης, ἄφησαν συχνὰ τὰ πλευρά τους ἀνοικτὰ ἀπὸ κάθε διεύθυνση: μοιραία συνέπεια τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ὑπῆρξαν οἱ ἀλλεπάλληλες κατακτήσεις, πού ὑπόμειναν, κατακτήσεις καταστρεπτικὲς ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, εὐεργετικὲς ἀπὸ τὴν ἄλλη· γιατί οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Φιλισταῖοι, οἱ Χατταῖοι, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Πέρσες, οἱ Ἕλληνες δὲν πέρασαν ἀπὸ τὴ χώρα αὕτῃ χωρὶς ν' ἀφήσουν ἄλλοι πολὺ καὶ ἄλλοι λίγο κάτι ἀπὸ τὴ δική τους διανόηση, ἀπὸ τὴ δική τους πρόοδο, ἀπὸ τὴ δική τους τέχνη, ἀπὸ τὴ δική τους ζωὴ. Ἡ Φοινικικὴ τέχνη (3) μένει πάντα ἓνα παράδοξον ἀμάλγαμα βγαλμένο ἀπὸ τὴ χοάνη, πού δέχτηκε τὰ πῦρ ἀντίθετα καὶ τὰ πῦρ ἀνόμοια συστατικά. Μὰ θὰ κινδύνευε κανεὶς, παίρνοντας μόνον ἀπὸ τὴν

1) Dr. G. Contenau: La civilisation phénicienne, Payot, Paris 1925.

2) Dr. G. Contenau: La civilisation Assyro-babylonienne, Payot, Paris 1922.

3) Γιὰ τὴν τέχνην τῶν Φοινίκων κοῖτα καὶ τὸ νεώτατον βιβλίον: I. Μ. Παναγιωτόπουλου: Γενικὴ Ἱστορία τῆς Τέχνης (τόμος Α', σελ. 91-115), ἔκδ. Ζητιάκη Ἀθῆναι 1927.

πλευρά αυτή τους Φοίνικες, να τους αδικήσει σε μεγάλο βαθμό γιατί αν οι άνθρωποι αυτοί είχαν θεωρήσει και την τέχνη ακόμα σαν ένα είδος εκμεταλλεύσιμο κι αν εγέμισαν τις αγορές του καιρού εκείνου με τα προϊόντα της βιομηχανικής τους πλαστικής και αγγειοπλαστικής, όμως από μιαν άλλη ανποψη πρόσφεραν ανυπολόγιστες υπηρεσίες στην ανάπτυξη της: γιατί αυτοί ήταν, που πήραν τις καλλιτεχνικές παραδόσεις της Αιγύπτου και τις πήγαν στην Ελλάδα, όπου επρόκειτο να υποστούν στα χέρια των Έλλήνων τον ιδεωδέστερο μετασχηματισμό: γιατί αυτοί έδημιούργησαν από τη Σικελία, την Καρχηδόνα, την Κύπρο, την Ισπανία σπουδαία κέντρα πολιτιστικής δράσεως, πρόσφορα κατόπι στις Έλληνικές επιδράσεις, με τις οποίες άγγιξαν το θαύμα μιας εξαιρετικής ανθήσεως: και γιατί μ' αυτούς ή πολυσύνθετη ανατολή, οι πανάρχαιοι πολιτισμοί των χωρών που σχίζει ο Εύφρατης και που βρέχει ο Νείλος, ήρθαν σε στενότερη επαφή με τη Δύση, γνωρίστηκαν, πήραν ό,τι πόρεσαν να πάρουν ο ένας από τον άλλον και συνετέλεσαν σε μιαν αλλοίωση των τυχών του πολιτισμού.

Αν κανείς καλοστοχαστεί όλ' αυτά θα καταλάβει πολύ καλά γιατί χαρακτηρίσα το βιβλίο του Contenau «πολυσήμαντο»: είνε σά να μās ανοίγει διάπλατα μια πόρτα πρὸς νέες εκτάσεις, που δὲν μπορέσαμε να τις καλογνωρίζουμε ποτέ: στηριγμένο απάνω στην τελευταία λέξη και στην πρόσφατη πείρα της έπιστήμης, την αποχτημένη μετά τον Εύρωπαϊκό πόλεμο, από τον καιρό που δόθηκε ή έντολή της Συρίας στη Γαλλία κι άρχισαν νέες ανασκαφές των Γάλλων αρχαιολόγων στους τόπους εκείνους ίσαμε σήμερα, μās δίνει μιā γεμάτη ένδιαφέρον εικόνα του πανάρχαιου πολιτισμού των κατοίκων της Τύρου, της Σιδωνος, της Βηρυττού κλπ.

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΡΤΗΣ ΤΟΥ 1927

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ ΚΑΙ Η "ΚΟΜΗ ΤΗΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ.,

Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Καλλιμάχου, ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πρῶτους Ἀλεξανδρινούς ποιητές, δὲ σώζεται δυστυχῶς ὀλόκληρο. Τὸ κυριώτερο μάλιστα ἔχει χαθῆ. Τὸ σωζόμενον ἀποτελοῦν οἱ 6 Ὕμνοι, τὰ 74 Ἐπιγράμματα, ἀποσπάσματα τῶν Αἰτίων, τῆς Ἑκάλης, τῶν Ἰάμβων καὶ τῶν Μελῶν.

Ἐχει μεταφραστῇ στὴ Γερμανικὴ καὶ στὴ Γαλλικὴ γλῶσσα. Στὴν τελευταία ἐξεδόθηκε στὸ 1922, στὸ Παρίσι, ἀξιοσημείωτο βιβλίο τῆς «Συλλογῆς τῶν Πανεπιστημίων τῆς Γαλλίας» μετὰ τὸν τίτλον «Callimaque», μετὰ τὸ κείμενον ταξινομημένον καὶ μεταφρασμένον ἀπὸ τὸν κ. Émile Cahen (*).

Ἡ Κόμη τῆς Βερενίκης ποὺ ὠραία τῆς μετάφραση φιλοτεχνήμενη ἀπὸ τὸ διαλεχτὸ συνεργάτη τῆς κ. Μαρίνου Σιγοῦρο δημοσιεύει ἡ ΝΕΑ ΖΩΗ, εἶνε γνωστῇ ἀπὸ τὸ Λατινικὸ κείμενον τοῦ Κατοῦλλου. Τὴν ἀπέδωσε στὰ Ἱταλικά κι ὁ Hugo Foscolo.

Ὁ Καλλιμάχος τὴν ἔγραψε 70 χρόνων (στὰ 245 ἢ 244 π. Χ.) λίγα χρόνια πρὶν πεθάνῃ. Ἀπὸ αὐτῇ φαίνεται ἡ οἰκειότητα ποὺ εἶχε μετὰ τὴν αὐλή.

Ἡ Βερενίκη ἦταν γυναίκα Πτολεμαίου τοῦ Β' τοῦ Φιλαδέλφου.

Ὁ ποιητὴς καταγόταν ἀπὸ τὴν Κυρήνην. Ὑπολογίζεται ὅτι γεννήθηκε

(*) Société d'édition "Les Belles lettres... 157, Boulevard Saint-Germain, Paris.

ανάμεσα στο 315—310 (π. Χ.). Ήταν γιγὸς τοῦ Βάττου καὶ τῆς Μεγατίμας κ' ἑγγονος τοῦ στρατηγοῦ Καλλιμάχου. Ἀνῆκε σὲ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένεια. Στὴν Ἀλεξάνδρεια ἐγκαταστάθηκε ὀριστικὰ στὰ 290—285.

Στὶς ἀρχὲς ἦταν διευθυντὴς σχολείου στὴν Ἐλευσίνα (προάστειο κοντὰ στὸ σημερινὸ κήπο τῆς Νούζιας). Ἐσύχναζε τὸν ἀλεξανδρινὸ κόσμον ποὺ ἦταν παραδομένος στὸν ἔρωτα καὶ στὴν τέχνη. Ἐπέρασε γερὴ φτώχεια, μὰ δὲν ἔπαυε νὰ λατρεύῃ τὴ Μοῦσα.

Ἀργότερα ἀπόχτησε τὴ βασιλικὴ εὐνοία. Ὁ Ὑμνος τοῦ στῆ Δῆλο φαίνεται πὼς γράφτηκε στὰ 275. Ἐχει ἐπίσημο χαραχτήρα. Τὸ ἀκόλουθο ἀπόσπασμά του σὲ πάπυρο βλέπει κανεὶς στὴν Αἴθουσα 6 (βιτρίνα Ν) τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Μουσείου.

84. *Νύμφαι μὲν χαίρουσιν ὅτε θοῖας ὄμβρος ἀέξει
νύμφαι δ' αὖ κλαίουσιν ὅτε θροσὶν οὐκ ἔτι φύλλα,
Τοῖς μὲν ἔτ' Ἀπόλλων ὑποκόλπιος αἰνὰ χολώθη,
φθέγγατο δ' οὐκ ἀτέλεστον ἀπειλήσας ἐπὶ Θήβῃ,
«Θήβῃ, τίπτε, τάλαινα, τὸν αὐτίκα πότμον ἐλέγχεις,
μήπω, μὴ μ' ἀέκοτα βιάζομαι μαντεύεσθαι.
Οὐπω μοι Πυθῶνι μένει τριποδῆος ἔδρη,
οὐδέ τι πῶ τέθνηκεν ὄφρις μέγας, ἀλλ' ἔτι κέτινο
θηρὸν αἰνογένειον ἀπὸ Πλειστεῖο παρέρπον
Παργεσὸν νιφέντα περιστέφει ἐννέα κύκλοις,
Ἀλλ' ἔμπης ἐρέω τι τομώτερον ἢ ἀπὸ δάφνης.*

Τὸ ποίημά του γιὰ τὸ θάνατο τῆς Ἀρσινόης χρονολογεῖται ἀπὸ τὰ 270. Σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ διορίστηκε στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Μουσείου (Βρούχειον). (*)

Κατασιώστηκε μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῆς ποίησης, μὰ πρὸ πάντων ἀναδείχτηκε στὴν ἐλεγεία. Εἶχεν ἐξαιρετικὴ μόρφωση, ἀπαράμιλλη μαεστρία στὴν τεχνικὴ τοῦ στίχου, λαμπρὸν ὕφος, χαριτωμένην εἰρωνεία, κριτικὴ δεινότητα καὶ βαθειὰ γνώση τῆς γλώσσας.

Ἐδημιούργησε ποιητικὴ σχολή. Οἱ μαθητὲς του ἐλέγονταν Καλλιμάχειοι καὶ ἀνάμεσά τους ἦσαν ὁ Ἑρμῆπιος, ὁ Ἐρατοσθένης, ὁ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος, ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος καὶ ἄλλοι.

Μὲ τὸ μαθητὴ του Ἀπολλώνιον ἀργότερα ὁ Καλλιμάχος εἶχεν ἀρκετοὺς φιλολογικοὺς καυγάδες.

Ἐγραψεν ἐπίσης πολλὰ πεζά, ἱστορικὰ καὶ γραμματικὰ συγγράμματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἀξιολογώτερον ἦταν οἱ «Πίνακες», δηλαδὴ μεθοδικὸ εὑρετήριο τῆς Ἀλεξανδρινῆς Βιβλιοθήκης. Ὁ κριτικὸς αὐτὸς κατάλογος περιεῖχεν 120 κυλίνδρους πατύρου.

Ἐζησε λίγα χρόνια ἀκόμα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου, ὡς τὰ 240 ἢ 235.

Ἀριστοτεχνικὰ ἐπίσης μετέφρασε τὰ Παλλάδος λουτρὰ καὶ μερικὰ

(*) Ἐκεῖνος ποὺ ἐνέπνευσε στὸν Πτολεμαῖο Α', τὸ Σωτήρα, τὴν ἰδέα γιὰ τὴν ἰδρυση τοῦ Μουσείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ γενικὰ γιὰ τὴ συγκέντρωση στὴν Ἀλεξάνδρεια ὅλης τῆς φιλολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κίνησης τῆς ἐποχῆς ἦταν ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ἀρχαῖος μαθητὴς τοῦ Θεοφράστου, γιὰ τὸν ὁποῖον γίνεται λόγος σὲ παραπάνω σημείωμα.

ἐπιγράμματα στο περισπούδαστο βιβλίο του Στέφανος ὁ κ. Σίμος Μενάρδος. Παραθέτω τό:

Εἰς Ἡρόκλειτον Ἀλικαρνασσεᾶ ποιητὴν.

Μοῦπ' ἔνας πῶς ἀπέθανες Ἡρόκλειτε—εἶνε χρόνια—

κ' ἐδάκρυσα. Πόσες φορὲς στήν ὁμιλία οἱ δυνὸ

τὸν ἥλιο βασιλέψαμε... Μόν' ἐσὶν τῶρα αἰώνια

τέφρα πὰ θάσαι, φίλε μου, στώρατο σὸν τὸ χωριό.

Μὰ τὰ δικά σου ἀκόμα ζοῦν χαριτωμέν' ἀηδόνια

ποὺ δὲν θ' ἀπλώση ἐπάνω τους ὁ Χάρος σὰ θεριό.

Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ ΚΙ Ο κ. Μ. ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Στὰ τελευταῖα φύλλα τῆς «Κυριακῆς» τοῦ Ἐλευθέρου Βήματος διάβασα σειρὰν ἄρθρων τοῦ Ζακυνθιανοῦ λογίου κ. Κ. Καιροφύλα μετὸν τίτλον Ὁ ἄγνωστος Σολωμός. Τὰ περισσότερα ὅμως ἦταν γνωστά, καθὼς παρατηρεῖ κι ὁ κ. Νιρβάνας στὴν «Ἐστία». «Αἱ ἀνησυχίαι τῶν Ζακυνθίων μήπως ἐκτεθῇ ἡ υπόληψις τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ τὰς δημοσιευομένας λεπτομερείας τοῦ ἰδιωτικοῦ του βίου, ὅπως αἱ ληξιαρχικαὶ πράξεις τῆς γεννήσεώς του, ἡ οἰκογενειακὴ του δίκη καὶ ἡ κλίσις του πρὸς τὸ οἰνόπνευμα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, λεπτομερείας τῶν ὁποίων αἱ περισσότερα εἶνε ἤδη γνωσταὶ ἀπὸ δημοσιεύματα τοῦ Σπυριδωνος δὲ Βιάζη, τοῦ Μαρίνου Σιγούρου καὶ ἄλλων—εἶνε ἐξίσου ὑπερβολικαί.»

Αὐτὰ ἔγραψεν ὁ κ. Νιρβάνας σχετικὰ μετὴ διαμαρτυρία τοῦ Συλλόγου τῶν Ζακυνθίων στὴν Ἀθήναι ποὺ χαρακτήρισε γι ἄσεβῃ τὰ δημοσιεύματα γιὰ τὸ Σολωμὸ τοῦ κ. Καιροφύλα.

Ὁ κ. Καιροφύλας στὸ ἐπόμενο φύλλο τῆς «Ἐστίας» δικαιολογούμενος ἐβεβαίωσε πὼς ὅλες αὐτὲς οἱ πληροφορίες εἶνε σωστὲς κι ὅτι πρὶν ἀπ' αὐτὸν τις ἐξακριβώσε,—τις σχετικὲς μετὰ τὰ ἔγγραφα τῆς οἰκογενειακῆς δίκης τοῦ Σολωμοῦ,—ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀρχαιοφυλακείου Ζακύνθου κ. Ζώης: καὶ πὼς ἦταν ἀνορθόγραφος πιστοποιεῖται ἀπὸ χειρόγραφο τοῦ ποιητῆ ποὺ κατέχει ὁ κ. Καιροφύλας. Ἀναφορικῶς δὲ μετὴ τὴν τάση τοῦ Σολωμοῦ στὸν ἀλκοολισμόν ὁ κ. Κ. λέει τὰ ἑξῆς: ὁ «διακεκριμένος λογογράφος καὶ Ζακύνθιος κ. Μαρίνος Σιγούρος ὁ ἐκτιμῶν καὶ θαυμάζων τὸν ποιητὴν περισσότερο ἀπὸ τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου τῶν Ζακυνθίων, εἰς τὴν μελέτην του ὁ Σολωμός ἐν Κερκύρα (1907) γράφει: κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ὁ Σολωμός ἤρχισε πάλιν νὰ πίνῃ. Εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχε καταντήσει ἀλκοολικός... ὁ ποιητὴς ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ἐλάττωμά του τὸ ὅποιον ἀφοῦ τὸν ἐξησθένεισε σωματικῶς καὶ πνευματικῶς, ἴσως νὰ ὑπῆρξε μία αἰτία ποὺ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν τάφον.»

Ὁ Ἀλεξανδρινὸς Ταχυδρόμος τῆς 9 Φεβρουαρίου ἀναδημοσιεύοντας τις παραπάνω πληροφορίες ζητοῦσεν ἀπὸ τὸν κ. Σιγούρου νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ἢ νὰ διασαφηνίσῃ ὅσα εἶχε τότε γράφῃ γιὰ τὸ Σολωμό.

Ἐπεὶ δὲν ἔβλεπα καμμίαν ἀπάντησιν στὴν πρόκλησιν αὐτήν, ἀπεφάσισα νὰ τὸν ἐρωτήσω καὶ μετὰ μεγάλη προθυμία μοῦ ἔδωσε τις ἀκόλουθες λεπτομέρειες, μετὴν παράκλησιν νὰ δημοσιευτοῦν στὴ «Νέα Ζωή».

«Πρὶν γράψω τὴ μελέτη μου ὁ Σολωμός ἐν Κερκύρα, ποὺ εἶνε

ένα κεφάλαιο από μιὰ έκτεταμένη βιογραφία τοῦ Σολωμοῦ πού ἐτοιμάζω ἀπό χρόνια, εἶχα καταγίνει στήν περισυλλογή κάθε πληροφορίας, κάθε γραπτοῦ ἢ προφορικοῦ μνημείου πού μοῦ ἔδινε τὰ χρήσιμα στοιχεία γιά νά ἐξηγήσω τή ζωή καί τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ. Ἐξέτασα τὰ χαρτιά πού ἀφοροῦν τήν οἰκογένειάν του, στό ἀρχαιοφυλακεῖο Ζακύνθου. Εἶδα διάφορα ἰταλικά γράμματα στόν ἀδερφό του Δημήτρη πού βρίσκονταν τότε στά χέρια τοῦ ἀνεψιοῦ του Δημήτρη Λούντζη Σολωμοῦ, εἶδα ὅλα τὰ φυλλάδια μέ τίς νεκρολογίες, ἐπικήδειους, ἐπιμνημόσυνους καί λοιπά τῆς ἐποχῆς πού πέθανε ὁ ποιητής κ' ἐπὶ τέλους ἐζήτησα νά μαζέψω κάθε πληροφορία ἢ ἀνέκδοτο πού ἔμενε στή μνήμη ἀνθρώπων πού τὸν εἶχαν γνωρίσει ἀπό κοντά.

Ὁ Γεράσιμος Μαρκοῦας σέ δυὸ γράμματα πού μοῦ ἔστειλε τότε ἀπὸ τὴν Κέρκυρα—καί πού θὰ δώσω νά τυπωθοῦν κάποτε—μοῦ γράφει χρήσιμες πληροφορίες. Μά τίς περισσότερες καί τίς πρὸ ἐνδιαφέρουσες μοῦ εἶπεν ὁ ἀρχαῖος δικαστὴς τῆς Ἰονίου Πολιτείας Δημήτριος Μινώτος.

Ὁ Μινώτος ἦταν ἓνας παράξενος τύπος πού τὸν ἐγνώρισα στὰ ὀγδόνα του χρόνια ἀποτραπηγμένο στήν ἐξοχή μέ τὰ βιβλία του καί μέ τίς ἀναμνήσεις του. Εἶχε μιὰ φυσιογνωμία σάν τοῦ Τολστόη κ' ἐπιστατοῦσε ὁ ἴδιος στήν καλλιέργεια τοῦ χτήματός του· διάβαζε, σιωποῦσε καί δεχότανε πολὺ λίγους φίλους. Πηγαίναμε καμμιὰ φορὰ στό ἐρημητήριό του γιατί σάν ἤθελε νά μιλήσῃ ἦταν μεταλλεῖο ἀστείρευτο ἀπὸ πληροφορίες κι ἀνέκδοτα Ἐφτανισιώτικα τοῦ καιροῦ του.

Ὁ Μινώτος εἶχε σπουδάσει νομικά στήν Ἰόνιον Ἀκαδημία τῆς Κερκύρας καί τὰ φοιτητικά του ἐκείνα χρόνια ἔκαμνε συχνὰ ταξίδια ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο στήν Κέρκυρα.

Κάθε φορὰ ὁ Δημήτρης Σολωμός, ὁ ἀδερφός τοῦ ποιητῆ, ἀνέθετε στό Μινῶτα νά παραδώσῃ χρήματα καί δοχεῖα ἀπὸ ἐκλεκτὸ Ζακυνθιανὸ κρασί στόν ποιητή.

Ὁ ποιητής, καθὼς μοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Μινώτος, τὸν καλοῦσε κ' ἔτρωγαν συχνὰ μαζὶ στό σπίτι του. Τότε δόθηκε εὐκαιρία στό μικρὸ Ζακυνθιανὸ φοιτητὴ νά τὸν προσέξῃ καί νά παρατηρήσῃ τὰ ἰδιώματά του καί νά πληροφορηθῇ τὰ σχετικὰ ἀνέκδοτα πού κυκλοφοροῦσαν στήν Κερκυραϊκὴ κοινωνία τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Ἔστερ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια ὁ Μινώτος τὰ θυμόταν πάντα καί μᾶς τὰ διηγόταν μέ ὅλη τὴν προσοχή καί τὸ σεβασμὸ πού εἶχε πάντα στό μεγάλο μας συμπολίτη. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ μοῦ χρησιμέψανε στή μελέτη μου : Ὁ Σολωμός ἐν Κερκύρᾳ.»

ΑΠ. Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ : ΠΟΘΕΝ Η ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΓΕΡΩΝΙΚΟΣ - ΚΑ' Ἰ. ΠΟΝ. 1926

Ἐνδιαφέρον ἱστορικὸ σημεῖωμα πού ἀναιρεῖ τὴν ἔννοια τοῦ ὀπισθὸ-δρομικοῦ πού ἀποδίνεται σήμερα στοὺς Πηλιορείτες.

Μά δὲν μπορῶ νά καταλάβω γιατί ἀνακατεύεται ἡ καθαρεύουσα μέσα στὶς λαϊκὲς παραδόσεις καί στοὺς λαϊκοὺς θρύλους. Γιὰ νά τοὺς ζωντανέψῃ ; Κάθε ἄλλο.

Κ. Ν. Κ.

ΣΠΥΡΟΣ ΔΕ-ΒΙΑΖΗΣ

Με ζωηρή λύπη μας μαθαίνουμε τὸ θάνατο τοῦ Ζακυνθιανοῦ ιστοριοδίφῃ Σπύρου Δέ-Βιάζῃ. Ὡς τὶς τελευταῖες του μέρες καταγινότανε μὲ τὶς προσφιλεῖς του ἀσχολίες, ἐποπτεύοντας τὴν ἐπισκευὴ τῆς «Φωσκολιανῆς Βιβλιοθήκης». Ἐνα βιβλιαράκι του—σὰν εὐρετήριο—τυπωμένο τὴν 1ῃ τοῦ Γενάρη τοῦ 1919, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ ἐκδόσεις του, οἱ διατριβές καὶ τὰ σημειώματά του ἀπὸ τὰ 1876 ὡς τὰ 1919 φτάνουν τὸν ἀριθμὸ 591.

Παλῆδς συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ μας, δημοσίεψε (ΝΕΑ ΖΩΗ, 1909) μὲ τὸν τίτλο «Ἑπτανήσιοι ποιηταὶ» τρεῖς μονογραφίες γιὰ τὸν Γ. Τερτσέτη, Ν. Δελβινιώτη καὶ Ἀντ. Μαρτελάο, προλογίζοντας ἔτσι :

«Εἰς τὴν ἀγαπητὴν μας «Νέαν Ζωὴν» θ' ἀρχίσωμεν τὴν δημοσίευσιν σημειωμάτων περὶ τῶν Ἑπτανήσιων ἐκείνων ποιητῶν, οἱ ὁποῖοι περισσότερον κατέχουσι θέσιν ἐπίζηλον εἰς τὸν νεοελληνικὸν Παρνασσὸν καὶ ἔδρασαν ἐργασόμενοι ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Πατρίδος. Εἰς τὴν σειράν ταύτην δὲν ἐξαιροῦνται καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες ἔγραψαν ἰταλικᾶς ποιήσεις μὲ πνεῦμα ἑλληνικόν, μὲ σκοπὸν ν' ἀνυψώσωσι τὴν πατρίδα καὶ νὰ προσελκύσωσι τὴν ἀγάπην τῶν ξένων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς δεινὰς περιστάσεις καὶ κατὰ τοὺς πονηροὺς χρόνους.

Ὡς γνωστόν, τινὲς τῶν ὠραιότερων σελίδων τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας ἀνήκουν εἰς τὴν Ἑπταήσον. Ἐν τῷ Ἰονίῳ Πελάγει εἶδον τὸ πρῶτον, τῆς ἡμέρας τὸ φῶς ὁ Φώσκολος, ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος, ὁ Βαλαωρίτης καὶ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους θὰ παρουσιάσωμεν κατ' ὀλίγον εἰς τὰς σελίδας τοῦ λαμπροῦ τούτου περιοδικοῦ, τὸ ὁποῖον τιμᾷ τὸν Ἑλληνισμόν.

ΑΜΠΟΥΛ ΜΠΑΧΑ *

Ὁ Ἀμποῦλ Μπαχὰ πού ἐξωγράφισεν ἡ κυρία Καραβία ἐπέραςε ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια πρὸ δεκαπενταετίας, κ' ἔμεινε λίγο καιρὸ στὸ Ράμλι. Πολλοὶ θυμοῦνται τὸ σεβάσμιον γέροντα μὲ τὴ στοχαστικὴ φυσιογνωμία καὶ τὰ γεμᾶτα καλωσύνη μάτια.

Ἀρχηγὸς αἵρεσης Μουσουλμανικῆς πού ἀναφάνηκε στὰ 1840 στὴν Περσία, διωγμένος καὶ αὐτὸς καὶ φυλακισμένος ἐπὶ χρόνια στὴν Τουρκία, ὅπου εἶχε καταφύγει, εἶχε ἐλευθερωθῇ μὲ τὴν προκήρυξη τοῦ Συντάγματος. Τότε ἐταξείδευε στὴν Εὐρώπῃ, ἐκήρυξε στὸ Παρίσι, ἔδωκε συνεντεύξεις καὶ τὰ δόγματα τῆς ἀγαθῆς αἵρεσης ἔγιναν γνωστότερα. Ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὰ διδάγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ αἵρεση αὕτη ἐπῆρε τάσεις προοδευτικῆς. Ζητᾷ τὴν ἀπολύτρωση τῆς γυναίκας, τὴν κατάργηση τοῦ ἀσκητισμοῦ, τῆς πολυγαμίας καὶ τὴν ἐξάλωση ἰδεῶν ἀνθρωπιστικῶν. Τὸ κυριώτερον γνώρισμά της εἶνε ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον, ἀπόρροια τῆς ἀχτινοβολίας τοῦ Ὑπέρτατου ὄντος, πού εἶνε ἡ ἐστία τῆς ἀγάπης.

Στὴν Εὐρώπῃ ὁ Μπαχαΐσμος—ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴ Μπαχά—ἔχει πολλοὺς ὁπαδούς. Λογαριάζεται ὅτι ἐνάμισιν ἑκατομμύριο Μπαχαϊστὲς ὑπάρχουν στὴν Ἀμερικὴ, μὲ τεμένη, μὲ φιλολογία, μὲ περιοδικὰ. Βιβλία ἔχουν γραφτῇ πολλὰ περὶ Μπαχαΐσμου, ἰδίως σὲ ἀγγλικὴ γλῶσσα. Τὸ παλαιότερον εἶνε σχετικὴ μελέτη τοῦ Γκομπινώ.

* Κοίταξε Σελ. 106.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

I. ΕΚΘΕΣΗ D'ESTIENNE - ΑΙΘΟΥΣΑ PAUL.

Ἄν ἐξαιρέση κανεῖς μερικοὺς ὑποβλητικoὺς πίνακες, πού παρίσταναν κοπέλλες τῆς Βρεττάνης, τὰ ἄλλα του ἔργα πολὺ κάτω κι ἀπὸ τὸ μέτριο. Ἕνας σταματημένος καλλιτέχνης ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια. Ἐπίσης καὶ οἱ προσωπογραφίες του, (πλουσίων ἀστῶν καὶ κυριῶν), σὰν ψεύτικες καὶ σὰ φιγουρίνια. Ξεχώριζε τὸ πορτραῖτο τοῦ κ. Sursock μὲ τὴν ἀπλόγραμμα καὶ δυνατὴ του σύνθεση.

II. ΕΚΘΕΣΗ BREVAL ΚΑΙ BOGLIN - ΑΙΘΟΥΣΑ PAUL.

Ὁ κ. Breval Καϊρινὸς ζωγράφος εἶχε μερικοὺς διακοσμητικοὺς πίνακες πολὺ πιτυχεμένους. Ἐπίσης καλὰ τοπία Αἰγυπτιακά, πιστὰ στὸ χαρακτήρα, στὸ φῶς καὶ στὸ χρῶμα. Ὅμως τὰ γυνά του μὲ σανγκίνα καὶ μολύβι ἀποτυχημένα καὶ δίχως τὴν ἀρμονία τῶν ἀναλογιῶν, σὰ βιαστικά.

Ὁ κ. Böglin μὴ κατέχοντας τὸ σχέδιο, εἶναι πολὺ προγραμματικὸς κ' ἔχει ἀσυνέπειες κ' ὑπερβολές μὲ τὰ δόγματα καὶ τὶς ἀρχές του. Ἀλλὰ δείχνει μεγάλο ζῆλο, καὶ ὕλικό, πού κανεῖς μπορεῖ νὰ ἐλπίζη γιὰ ἓνα καλύτερο αὐrio.

ΑΜΠΤΟΥΛΑ - ΜΠΑΧΑ

ΘΑΛΕΙΑΣ ΚΑΡΑΒΙΑ

III. ΕΚΘΕΣΗ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ ΚΑΡΑΒΙΑ - ΣΤΟ ΑΤΕΛΙΕ ΤΗΣ.

Ἡ καλλιτέχνιδα μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ χρόνια, καὶ ἡ ἀξία τῆς ἔχει ἀναγνωριστῇ. Μέσα στὸ πλῆθος τῶν πινάκων τῆς, μᾶς σταματοῦνε γιὰ νὰ τοὺς

θανυμάσουμε, οί Θαλασσογραφίες. Διαφάνεια, χρώμα, φώς, λεπτό γούστο κι ατμόσφαιρα, με ακρίβεια και τεχνική δύναμη αποδομένα. (Στό Πέλαγο—Θάλασσα' στό 'Αμφουσί και άλλα.) 'Επίσης μερικά τοπία Αιγυπτιακά κ' Ιδιαιτέρως ένας μικρός πίνακας πούδειχνε νομίζομε λίγη Σαχάρα. Τί ψυχικός πίνακας, και πόσα υπόβαλλε στό θεατή του.

Στά πολυάριθμα σκίτσα πού εξέθετε παρατηρήσαμε σιγουράδα στό σχέδιο και γραμμή ακαδημαϊκή.

IV. ΕΚΘΕΣΗ GROPEANO - ΑΙΘΟΥΣΑ KRIEGER.

'Υποχρεωμένος για λόγους υγείας νά διαχειμάση στην Αίγυπτο ό διδάσκαλος' Gropeano, με την ευκαιρία της έδω διαμονής του εξέθεσε για δύο βδομάδες αρκετούς πίνακες στό κοινό. Σε μεγάλες γραμμές, θα τον κατάτασσε κανείς, στή σημερινή του παραγωγή, στους impressionistes, μόλο πού ήταν κι αυτός ένας από τους ιδρυτές του Salon d'automne, πού πολεμούσε τους Fauves, δηλαδή τά θηρία, όπως ονομαστήκαν στίς αρχές τού 20ού αιώνα οί impressionistes.

'Εξαιρετική έντυπωση αφήνει τό χρώμα του γενικά, κ' ειδικά τό ανοιχτό πράσινο της ήλιοφωτισμένης χλόης, ό βαθύς ψυχισμός πού πηγάζει στό αντίκρουσμα κάθε του πίνακα, ή διάφανη ατμόσφαιρα του, και τό βάθος τού όρίζοντα. Ψυχή κατά βάθος ποιητική, εξιδανικεύει την πραγματικότητα, και χύνει στά έργα του μιá γαλήνη και ήρεμία. Είναι θλιβερό πώς τό κοινό λίγο αισθάνθηκε από την τέχνη του, και πολύ λιγότερα ξόδεψε για ν' αποχτήσει έργα του.

ΚΟΡΗ ΜΕ ΠΛΑΤΥΓΥΡΟ ΚΑΠΕΛΛΟ

Μ. ΜΑΤΣΑΚΗ

V. ΕΚΘΕΣΗ ΜΙΚΗ ΜΑΤΣΑΚΗ - ΑΙΘΟΥΣΑ PAUL.

Γιὰ πρώτη φορά ὁ νέος καλλιτέχνης παρουσιάστηκε στο κοινό, κ' ἡ ἐντύπωσή του ἦταν ἡ ἀριστη, καὶ πολὺ δικαιολογημένα. Γιατί ἂν καὶ νεώτατος ὁ κ. Μ. Ματσάκης πραγματώσει κάθε του ἀναζήτησι, καὶ δὲν τοῦ μένει πιά, παρὰ τὸ βῆμα γιὰ τὴ μεγάλη δημιουργία. Στὴν τελευταία του τάση βρίσκονται σημεῖα ἐκπρεσσιονισμοῦ, χωρὶς νάμαστε βέβαιοι πὺς αὐτὸς θάναι τὸ τέραμα του. Κάποτε εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὸν αὐστηρὸ 'Ακαδημαϊσμό, καὶ πέρασε διαδοχικὰ πολλὰς σχολὰς, καὶ γνώρισε πολλὰς ἐπιδράσεις. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν ἐκθεσὶ του, εὐκολα μάντευε κανεὶς τοὺς ἀγῶνες του καὶ τὴ σταδιοδρομίαν του. Ἀλλὰ σὰ γυνὴν αὐτοῦ (σπουδὴς σὲ ἀτελιέ) μᾶς ἔδωσε δείγματα σπάνια, τεχνικῆς τελειότητος, ὅπως καὶ σὲ μερικὰ του πορτραῖτα ποὺ πρόδιδαν ἀρκετὴ σπουδὴ καὶ ἀρκετὴ ἀνατομικὴ μελέτη.

Ὅμως τὸ θαυμαστότερο μέρος ἀπὸ τὴν ἐκθεσὶ του, καὶ ποὺ κανεὶς, οὔτε ἀπὸ τοὺς εἰδικούς, δὲν πρόσεξε, εἶναι τὰ πολυάριθμα σκίτσα του, σπουδὲς γιὰ συνθετικὸς πίνακες. Ὑποθέτομε πὺς ὁ κ. Μ. Ματσάκης στὴν ἐξέλιξή του θὰ σταθῇ στο συμβολισμό.

α.

ΑΠΟ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἀναδημοσιεύομε ἀπὸ τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» τὸ ὥραϊο καὶ βαθυστόχαστο κριτικὸν ἄρθρον τοῦ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου γιὰ τὸν Μπραντές.

ΜΙΣΗ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΣΜΟΙ ΤΟΥ ΜΠΡΑΝΤΕΣ

Στυφός, εἴρων, φιλόνεικος, ἀλλότροπος, πολὺ ὀλίγο διατεθειμένος νὰ συνεννοηθῇ, τραχὺς εἰσπράκτωρ καθυστερουμένων φόρων θαυμασμοῦ, ξεροζώνων διὰ τῆς βίας τὴν δάφνην ἐκεῖ ποῦ δὲν τοῦ τὴν ἐπρόσφεραν, ἐβρόντησεν ἑξαφνα καὶ στάς Ἀθήνας μὲ μίαν διαμαρτυρίαν ὅτι στο ξενοδοχεῖον του εἶνε κιοκοβαλμένος. Τὴν ἐπομένην ὅλη ἡ Ἑλλάς ἐὰν δὲν ἤξευρε τὸ ἔργον του ἤξευρε τοῦλάχιστον τὸ ὄνομά του. «Εἶμαι ὀλίγον τι ὁ ἄγνωστος στρατιώτης!» εἶπεν εἰς μίαν του πρόποσιν. Χαριτολόγημα. "Ὅχι ὅμως ἐναντίον μας. Ἐστρέφετο μᾶλλον ἐναντίον τῶν μεγάλων λαῶν τῶν ὁποίων ἡρευνήσε καὶ διέδωσε τὴν φιλολογίαν, τῶν πρωτευουσῶν ποὺ διαφημίζουν μεριότητος, συχνὰ ὅμως ἀφίνουν ἀγνώστους τοὺς ἥρωας τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐρεῦνης. Κυρίως κατὰ τῆς Γαλλίας. Ἀπὸ τὸ ἔργον του μετεφράσθησαν στὴν γαλλικὴν μόνον τὰ κριτικὰ του δοκίμια καὶ ὁ πέμπτος τόμος τοῦ κορυφαίου του ἔργου, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν γαλλικὴν ρωμαντικὴν σχολήν. Ποὺς ξέρει! Ἴσως αἱ ἀσυγχώρητοι αὐταὶ καθυστερήσεις χρειάζονται γιὰ νὰ συμπληρώσουν τὴν ζωὴν μεγάλων ἀγωνιστῶν καὶ προδρόμων καθὼς ὁ Μπραντές. Μήπως δὲν τοῦ ἐβαλεν ἐμπόδια καὶ ἡ φύσις γιὰ νὰ τοῦ αὐξήσῃ τὴν ἐνεργητικότητα; Ἐγεννήθη σ' ἓνα μικροσκοπικὸν ἔθνος μὲ ἐνάμισον ἑκατομμύριον ἀνθρώπων, καὶ ἔγραφε τὴν περιορισμένην του γλῶσσαν—καθὼς καὶ τὰ ἐβραϊκὰ τῆς φυλῆς του—ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ προσωρισμένος νὰ γίνῃ ὁ ἱστορικὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς σκέψεως. Τὸ ἐξάτομον ἔργον του γιὰ τὰ φιλολογικὰ ρεύματα τοῦ 14ου αἰῶνος τὸ ἔγραψε δανικά. Εὐρέθη ὅμως ἓνας Γερμανός, ὁ Στρόντμαν—τεραστίας ἐργατικότητος κριτικὸς καὶ ποιητής, μεταφραστὴς τοῦ Ζαϊτπερ, τοῦ Μοντεσκιέ, τοῦ Σέλλεϋ καὶ τοῦ Οὐγκώ,—ὁ ὁποῖος ἐννοήσας τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου, μετέφρασε τοὺς πρώτους τόμους των εἰς τὴν γερμανικὴν. Αἶφνης ὁ μεταφραστὴς ἀπέθανε καὶ τὸ ἔργον διεκόπη. Τότε ὁ Μπραντές ἔμαθε τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν καὶ μετέφρασε σ'

αὐτὴν τοὺς ὑπολοίπους τόμους τοῦ ὁ ἴδιος! Φύσις ἡρωϊκή, σπάνιον μέταλλον ὑπαμονῆς καὶ θελήσεως.

Εἰς τὴν πατρίδα τοῦ ἔφερε τὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν διὰ τοῦ Στούαρτ Μίλλ, τὸν ὁποῖον μετέφρασε καὶ τοῦ Ταῖν, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευσε καὶ ἐκήρυξε. Ἡ προπαγάνδα τοῦ αὐτῆ, μάχη μακρὰ καὶ δεινὴ, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μεταμορφώσῃ τὴν διανόησιν τῆς Σκανδιναβίας. Ἡ μικρὴ Δανία ἔπλεεν ἀκόμη εἰς τὸν γερμανικὸν ἰδεαλισμὸν καὶ τὰς ρωμαντικὰς ἀοριστίας, γεμάτῃ ἀπὸ φαντάσματα ἡρώων καὶ θεῶν τῆς σκανδιναβικῆς μυθολογίας, τὰ ὁποῖα ἐπέβαλε κυρίως ἡ ἀδαιανὴ μεγαλορρημοσύνη τοῦ ποιητοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τῶν ρωμαντικῶν τῆς Ἑλενοσχλάγερ. Ἀγνοία τῆς κινήσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν ἰδεῶν συνεβάδιζε μὲ τὴν νασιοναλιστικὴν καὶ ρωμαντικὴν αὐτὴν φιλολογίαν καθὼς καὶ ἀγρία συντηρητικότης πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ. Ἦτον ἀποτέλεσμα τοῦ ἀτυχήματος (ἀρπαγὴ τοῦ Σλέβιγκ καὶ Ὀλνστέιν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν), μετὰ τὸ ὁποῖον ἡ δανικὴ σκέψις συμπτυχθεῖσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς ἠσθάνθη, ὅπως γίνεται συχνὰ εἰς τὰς ἐθνικὰς κρίσεις, ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ξένην πνευματικὴν κίνησιν καὶ πρὸς τὰς φιλελευθέρους ἰδέας.

Ἐνώπιον τῶν συγκεντρωμένων αὐτῶν στρατῶν τῆς συντηρητικότητος ὁ νέος πολεμιστὴς τότε ὥλισμένος μὲ τὴν ἀγγλικὴν φιλοσοφίαν καὶ μὲ τὸ μαθηματικὸν πνεῦμα τοῦ Ταῖν ἠσθάνθη ὅλην τὴν ὁρμὴν γιὰ τὸν ἀγῶνα. Μὲ τὸν ἀδελφόν του, γλωσσολόγον διακεκριμένον, καὶ μὲ μικρὸν ὄμιλον συγγραφέων, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Γιάνομπεν, ἐμάχετο. Αἱ διαλέξεις εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Κοπενάγης ἐπροκάλεσαν τρικυμίαν πού ὑπενθύμιζαν τὴν θυελλώδη παράστασιν τοῦ «Ἑρνάνη» στὴν Γαλλίαν. Οἱ συντηρητικοὶ ὑπερήσπιζαν τοὺς προμαχῶνας τῶν ἀπεγνωσμένως. Μολαταῦτα κατέληξε νὰ ἐπιβάλῃ τὸν γαλλικὸν νατουραλισμὸν, γεγονὸς πού εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μεταβάλῃ τὴν διανόησιν τῶν μικρῶν κρατῶν τῆς Σκανδιναβίας καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς συγχρόνου φιλολογίας τῶν.

Γιὰ τὸν βορρᾶν ὑπῆρξεν ὁ ἀγγελιαφόρος τῆς εὐρωπαϊκῆς σκέψεως καὶ γιὰ τὴν Εὐρώπην ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ βορρᾶ. Ἀλλὰ καὶ στὴν Εὐρώπην ἔκαμε γνωστὸς πολλοὺς συγχρόνους Εὐρωπαίους. Εἶπαν ὅτι ἐγνώρισεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς τὸν Νίτσε! Εἶνε ὑπερβολή; Ἐν τούτοις ἀτελέστατα ἦτο γνωστὸς ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ζαρατούστρα εἰς τὰ 1888, ὅταν ὁ Μπραντὲς ἔγραφε τὴν λεπτομερεῆ ἐκείνην ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ φιλοσόφου, ἡ ὁποία καὶ σήμερον μένει μνημειώδης. Ἀρκεῖ νὰ θυμηθῇ κανεὶς τὸ μέρος τῆς μελέτης ὅπου ἀναφέρει τὰς ἐπιρροὰς πού εἶχεν ὑποστῇ ὁ Νίτσε καὶ συμπυκνώνει τὴν ψυχολογίαν τοῦ στάς γραμμὰς αὐτὰς πού ζωγραφίζουσιν καὶ τὸ τραγικόν του τέλος.

«Ἐπάλλαισε πολλὰ χρόνια πρὶν ἀνακαλυφθῇ στὸν ἑαυτὸν του καὶ πρὶν γίνῃ ἐξ ὁλοκλήρου αὐτὸς ὁ ἴδιος. Γιὰ νὰ βοῇ τὸν ἑαυτὸ του ἀπεσῶρθη στὴν μοναξιά, καθὼς ὁ Ζαρατούστρας στὴν ἔρημο. Ὅταν τέλος ἐξειλίχθη εἰς τελεῖαν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἔννοιωσε μέσα του νὰ κοχλάζῃ ὁ πλοῦτος τῶν πρωτοτύπων του διανοημάτων, εἶχεν ἤδη χάσει ὅλα ἐκεῖνα ὅσα, ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλον τοῦ ἑαυτοῦ του, θὰ τοῦ ἐχρησίμευαν γιὰ νὰ μετρώσῃ τὴν ἴδιαν του ἀξίαν. Εἶχε κόψει ὅλας τὰς γεφύρας πού τὸν συνέδεαν μὲ τὸν γύρω κόσμον. Ἡ ἔλλειψις καθὲς ἐπιδοκιμασίας ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐρέθισε τὴν ἀλαζονείαν του, ἡ ὁποία ἐπὶ τέλους ὅταν ἠκούσθησαν τὰ πρῶτα χειροκροτήματα ἐξηγοιῶν καὶ τὰ ἐσκέπασεν ὅλα, σκοτίζονσα τὸ σπάνιον καὶ ἀνώτερον αὐτὸ πνεῦμα.»

Ἡ μελέτη του γιὰ τὸν Νίτσε ἴσως ἴσως εἶνε τὸ πλέον ὁλοκληρωμένον καὶ πλούσιον ἀπὸ τὰ κριτικά του δοκίμια. Μὲ τὸ ἀτάραχον, ἀλλὰ ὀξύ του ὕφος, τὸ μεσημβρινὸν ὕφος ποὺ ἐκφράζει ὁ ἑλληνολατῖνος αὐτὸς τοῦ βορρᾶ, ζωγραφίζει τὸν διδάσκαλόν του, τὸν Ἰππόλυτον. Οἱ μικροὶ καὶ αἰφνίδιοι φωτισμοὶ ποὺ προσέχει νὰ δώσῃ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, μᾶς τὸν παρουσιάζει ὁλόκληρον εἰς τὴν ἔδραν του ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐδίδαξε τὸ μάθημα τῆς φιλοσοφίας τῆς τέχνης.

«Σὰν μικροὶ μαθηταί, οἱ νεωρότεροι ἀκροαταὶ του ποὺ κατέχουν τὸ μέσον τῆς αἰδούσης ὑποδέχονται μὲ δυνατὰ ξεφωνητὰ κάθε ἐμφανιζόμενον ἐκεῖ μπουρζουά, τοῦ ὁποῖου τὸ δειλὸν ὕφος προδίδει ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῶν καλλιτεχνῶν. Ἐξαφνα ὅμως ἀπόλυτος σιωπὴ βασιλεύει. Στὴν πόρτα ἕνας ἄνθρωπος ὡς σαράντα χρόνων ἐμφανίζεται. Μὲ ταχὺ βῆμα προχωρεῖ ὡς τὸ μέσον τοῦ ἀμφιθεάτρου καὶ κάθεται μπροστὰ σ' ἕνα τραπέζι. Εἶχε τὸ ἀνάστημα μέτριο, τὸ λαμὸ κοντό, τοὺς ὤμους πλατεῖς καὶ τὴν πλάτη καλοδεμένη, ἂν καὶ ἀπὸ τῶρα λίγο σκοντηρῇ. Τὸ κεφάλι του, εὐγενικό, ἦταν στεφανωμένο μὲ λίγα γυαλιστερά καὶ μαῦρα μαλλιά. Ἡ γενειάδα του κοντὴ καὶ ἀραιή, τὸ στόμα του σπανίως ὁμορφιάς, ἔδειχνε τὴν λαμπρὴν ἀσπράδα τῶν δοντιῶν του. Χαμόγελο πρόσχαρο, κᾶπως προσπαθημένο, ἐφώτιζε τὸ πρόσωπό του. Ὅλη του ἡ ἐμφάνις καὶ ἡ ἐκφρασις ποὺ εἶχε τὸ ὄχρὸ του πρόσωρο μαρτυροῦσαν γιὰ τὴν ὑπερκόπως καὶ τὴν ἐξάντλησιν μιᾶς ὑπερταμένης ἐργασίας. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦταν ὁ Ταῖν. Μόλις ἔμπαινε, τὰ χειροκροτήματα, σὰν βροντὴ, τὸν χαιρετίζαν ἀπὸ τὸ γεμάτο ἀμφιθέατρο.

Ἀρχίζει νὰ μιλῇ σιγὰ, χωρὶς καμμιά κίνηση στὴ φυσιογνωμία του καὶ τὴν παραμικρὴ χειρονομία, χωρὶς ν' ἀλλάξῃ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του, μονότονα καὶ ἤρεμα. Ἀν καὶ ἀδύνατη ὅμως ἡ φωνὴ του, ἦταν γεμάτη καὶ καθαρὴ καὶ ὅταν τὸν ἀκουγε κανεὶς νὰ ἐκφράζεται σ' αὐτὸν τὸν τόνο, ἐνόμιζε πὼς γίνεται ἐπίτηδες, τόσο ἀντίθετος ἦταν ὁ ψυχρὸς αὐτὸς τόνος πρὸς τὴν ποίησιν τῆς ἐκφράσεως, πρὸς τὴν μεγαλοπολέπειαν τῶν περιγραφῶν, πρὸς τὸν πλούτον καὶ τὴν καταπληκτικὴν ἐμορφίαν τοῦ ὕφους του. Θὰ ἔλεγε πὼς ὁ ἴδιος δὲν ὑποπιτεύεται τὴν ἀξίαν τῶν λόγων του».

Ὁ θαυμασμός του γιὰ τὸν διδάσκαλόν του διατυπώνεται στὰ ἐξῆς ποὺ ἔγραψεν ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατόν του : «Ἡ σύγχρονος Εὐρώπη χάνει τὸν μεγαλειότερον ἱστορικόν της, τὸν μεγαλειότερον κριτικόν της καὶ ἴσως τὸν μεγαλύτερον πεζογράφον της». Μολαταῦτα σὲ πολλὰ ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ τὸν Ταῖν. Τοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἀπόλυτον δαρβινισμόν τῆς θεωρίας τοῦ περιβάλλοντος. Ὁ Μπραντὲς ἐλάτρευε τοὺς ἥρωας καθὼς ὁ Καρλάυλ. Πῶς νὰ δεχθῇ ὅτι ὁ ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος εἶνε τὸ σταφυλὶ ποὺ προϋποθέτει ὠρισμένον ἔδαφος καὶ μετρημένην θερμοκρασίαν; Τὰ ἔργα τῆς τέχνης καὶ τῆς φιλολογίας, κατὰ τὸν Μπραντὲς, δὲν ἐκφράζουν τὴν τάδε ὠρισμένην κατάστασιν πολιτισμοῦ, ἀλλὰ ἀποκλειστικῶς τὴν πνευματικὴν δύναμιν τῶν ατόμων ποὺ τὰ ἔκαναν.

Καὶ τὸ πολὺ ἐκφράζουν τὴν πνευματικὴν διάθεσιν τῆς ομάδος τὴν ὁποίαν ἐπληρέσαν, ἀφοῦ ὅμως πρῶτα τὴν ἐπληρέσαν... Ὅτι τὰ ἔκαναν ἡ μᾶζα, αὐτὸ τὸ ἀρνεῖται. Τὸ μεγάλο ἔργον σχηματίζεται πρὸ παντός στὴν προσωπικότητα. Δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ ἄτομον—ἔξω ἀπὸ τὴν μᾶζαν—καὶ κατόπιν ἐπηρεάζει τοὺς πολλούς. Ποτὲ μία αἰσθητικὴ συγκίνησις, μία ἀναδημιουργικὴ σκέψις

δὲν ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸ πλῆθος! Αὕτῃ εἶνε ἡ γνώμη του—ἐναντία ἐντελῶς πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ διδασκάλου του Ταῖν. Ἀντὶ νὰ θεωρῇ τὸν ἥρωα ἀποτελέσμα ἑνὸς πολιτισμοῦ ὑπάρχοντος, τὸν θεωρεῖ ἀπεναντίας στορέα ἑνὸς νέου πολιτισμοῦ. Καὶ βρίσκει ὅτι κάλλιστα μπορεῖ νὰ συμβιβάσῃ κανεὶς τὴν ἀριστοκρατικὴν αὐτὴν θεωρίαν μὲ δημοκρατικὰς ἰδέας. Ἡ ἔννοια τοῦ ἥρωος δὲν εἶνε ἀσυμβίβαστος μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς εὐτυχίας τῶν πολλῶν. Ἀρκεῖ νὰ θεωρήσωμεν τὸν ἥρωα, τὸν δημιουργὸν ἑνὸς νέου πολιτισμοῦ, ἐργάτην τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας. Ἡ ἀνθρωπότης ἡμπορεῖ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὸν μεγάλον ἄνθρωπον, χωρὶς νὰ ὑποδουλωθῇ σ' αὐτόν. Ἐὰν ὅμως ὁ Μπραντὲς ἀπεσπᾶσθῃ εἰς πολλὰ σημεῖα ἀπὸ τὸν Ταῖν καὶ ἂν ἐτροποποιήσῃ τὴν θεωρίαν του, διακρίνονται καθαρὰ εἰς τὸ ἔργον του αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τοῦ διδασκάλου τῆς φιλοσοφίας τῆς τέχνης.

Τὰ «Φιλολογικὰ ρεύματα τοῦ 19ου αἰῶνος» ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν ἐξῆς ἀρχήν: Κάθε φιλολογικὸν ἔργον πρέπει νὰ κριθῇ ἀπὸ διπλῆς ἀπόψεως. Αἰσθητικῶς εἶνε μία ἀτομικὴ ἐκδήλωσις. Ἱστορικῶς ὅμως δὲν μπορεῖ ν' ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν ἀνθρωπίνων ἰδεῶν. Κάθε συγγραφεὺς ἀπαιτεῖ τὴν συνείδησιν τοῦ αἰῶνος του. Κάθε βιβλίον ἐκφράζει αὐτὴν τὴν συνείδησιν. Ὑπάρχει μία διανοητικὴ ἀτμόσφαιρα πού περιβάλλει τὸν κόσμον καὶ σ' αὐτὴν ἀνέκαθεν κινεῖται ἡ ἀνθρωπότης. Κάθε συγγραφεὺς ἀναπνέει καὶ ἀποπνέει τὴν ἀτμόσφαιραν πού τὸν περιβάλλει. Ἡ ἀτμόσφαιρα αὕτη μεταβάλλεται. Τὰ συστατικὰ της ὑφίστανται τὸν αἰώνιον νόμον τῆς κινήσεως, ἡ ὁποία εἶνε ἡ ζωὴ, δηλαδὴ ὁ νόμος τῆς ἀκαταπαύστου συνθέσεως, προὐδὸν τῆς διαρκoῦς ἀποσυνθέσεως. Ἡ φιλολογικὴ ἱστορία ἑνὸς αἰῶνος πρέπει νὰ μελετηθῇ ὅπως ἡ ἱστορία τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, ἀπὸ τὰς ὁποίας κάθε μία ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ σύμπαντος καὶ δὲν ἐννοεῖται παρὰ μόνον ἂν μελετηθῇ μέσα εἰς αὐτό. Ἐνας φιλολογικὸς αἰὼν—ρεύμα πού διατρέχει τὴν πνευματικὴν ἀτμόσφαιραν—δὲν ἀκολουθεῖ πάντοτε ὁμαλὴν κατεύθυνσιν, ἀλλὰ ὑπὸκειται εἰς τὴν ἐπήρειαν ἀντιθέτων ρευμάτων. Ὁ ἱστορικὸς λοιπὸν τῆς φιλολογίας δὲν θὰ σχετίσῃ μόνον τὸ ἔργον ἑνὸς συγγραφέως μὲ τὴν ὅλην κίνησιν τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ θὰ θεωρήσῃ καὶ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἅψ' ἑνὸς ὡς προὐδὸν τῶν προηγουμένων ἐποχῶν καὶ ἐξ ἄλλου ὡς παράδειγμα τῶν ἐρχομένων.

Εἰς τὰ «κύρια φιλολογικὰ ρεύματα τοῦ 19ου αἰῶνος» ὁ Μπραντὲς γράφει τὴν ἱστορίαν τοῦ Ρωμαντισμοῦ καὶ καθορίζει τὴν ἀλληλοεπηρείαν τῶν ρευμάτων. Ἡ κεντρικὴ του ἰδέα εἶνε ὅτι ὁ Ρωμαντισμὸς εἶνε δημιουργία τῶν γαλλικῶν ἰδεῶν τοῦ 18ου αἰῶνος (Ρουσσώ) αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν μετηνάστευσαν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἀγγλίαν γὰρ νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπὸ τὴν ὀριστικὴν των μορφήν κατὰ τὸ 1830. Ὁ 18ος αἰὼν ἐδημιούργησε τὸ μέγα αὐτὸ κίνημα καὶ αὐτὸς πάλιν ξαναῆλθε μὲ τὸ ἐγκυκλοπαιδικόν του πνεῦμα γὰρ νὰ τὸ συνεχίσῃ, ὅταν ἐτελείωσε. Διακρίνει εἰς τὸν Ρωμαντισμὸν ἑξ ὁμίλους. Τοὺς μετανάστας τοὺς ἐμπνευσμένους ἀπὸ τὸν Ρουσσώ Γάλλους συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, διέδωσαν τὸ ρεῦμα τοῦτο εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Εἶνε ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν. Δεύτερον τοὺς ρωμαντικούς τῆς Γερμανίας οἱ ὁποῖοι ἐγκολπῶνονται καὶ γενικεύουν τὴν ἀντίδρασιν αὐτήν. Τρίτον τοὺς Γάλλους ἀντιδραστικούς ἀντιπρο-

σωπεύοντας την πρώτην περίοδον τῆς παλινορθώσεως. Τέταρτον τοὺς Ἕγγλους φυσιοκράτας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπέρρευσεν ὁ Βύρων καὶ ὁ Σέλλεϋ. Πέμπτον τὴν γαλλικὴν ρωμαντικὴν σχολήν, ἡ ὁποία ἀνετάραξε τὸ παγκόσμιον πνεῦμα (1830). Τὸ κίνημα τοῦτο δὲν ἔσβυσε. Κυκλοφορεῖ μερικὰ χρόνια, ὥσάν ὑπὸ τὴν γῆν καὶ κατόπιν ξαναφαίνεται εἰς τὴν «Νέαν Γερμανίαν», τὸν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ ὁμιλον τῶν Γερμανῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς ρωμαντικῆς ἐποχῆς, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Μπραντὲς ἀποδίδει ἰδιαιτέραν σημασίαν γιὰ τὴν τάσιν των νὰ ἀναμίξουν τὴν τέχνην μὲ κοινωνικοὺς σκοποὺς—πρᾶγμα ποὺ κατ' ἐξοχὴν ἐκήρυξεν ὁ Μπραντὲς εἰς τὴν ζωὴν του, πάντοτε ἀνιπαθίσας τὸ δόγμα τῆς τέχνης γιὰ τὴν τέχνην». Ἡ νέα Γερμανία, κατὰ τὸν Μπραντὲς, συνδέει τὸν 19ον πρὸς τὸν 18ον, ἀνοίγει πάλιν τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν καὶ τὴν συνεχίζει. Αὐτὸ εἶνε εἰς τὸν ἕκτον του τόμον τὸ πόρισμά του, ἡ ἐπάνοδος τοῦ πνεύματος τοῦ 18ου αἰῶνος. Γιὰ νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ἑξάτομον ἔργον του μετεχειρίσθη τὴν μέθοδον τῶν ἀρχαίων. Πρὶν τυπωθῇ τὸ διάβαζε στὸ κοινόν. Ἐγένετο τμηματικῶς γνωστὸν εἰς διαλέξεις. Ὅταν τὸ ἔργον του ἐννοήθῃ καὶ ἐπεβλήθῃ, ἡ σκανδιναυικὴ διανόσις τὴν ὁποίαν ἐπολεμοῦσε ἐφάνη σὰν νὰ ἐγέραςε μονομιᾶς. Ἐδημιουργήθη νέα σχολή. Ἀπὸ τὸν γαλλικὸν νατουραλισμὸν ποὺ ἐκήρυξεν ἐβγήκε τὸ νορβηγικὸν θέατρον. Ὁ Μπιόρνσον καὶ ὁ Ίψεν δὲν θὰ εἶχαν κάμει μέγα μέρος τῶν ἔργων των χωρὶς τὴν γόνιμον καὶ ἐπίμονον ἐργασίαν τοῦ μεγάλου σπορέως εἰς τὴν Δανίαν.

Καὶ ὅμως ἡ μικρὴ πατρίδα του ἄργησε νὰ τοῦ δώσῃ ὅ,τι τοῦ ὄφειλε. Τὸν εἶχεν ἀναγκάσει νὰ αὐτοεξορισθῇ. Ἀργὰ ἀντήμειψε τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἀκαμάτου αὐτοῦ ἀνακινήτοῦ τῶν ἰδεῶν, τοῦ πολεμιστοῦ καὶ γονιμοποιοῦ τῆς σκέψεως τοῦ Βορρᾶ, ὁ ὁποῖος εἶνε ἴσως σημαντικὸν ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς θεωρίας του περὶ τῆς αὐτονομίας τῶν ἑξαιρετικῶν ἀνδρῶν.

Ἐπέστρεψεν ὀριστικῶς στὴν Δανίαν ὅταν πλέον εἶχεν ἀναγνωρισθῇ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Ἐπλανήθη στὸν κόσμον αὐτοεξόριστος καὶ βέβαια ἀνήκει εἰς τὸν Μπραντὲς πολὺ μέρος ἀπὸ τὸ ποίημα τῆς πικρίας, τὸ ὁποῖον ὁ Ίψεν, πλανώμενος γιὰ τοὺς ἰδίους λόγους μακρὰν τῆς Νορβηγίας, ἔγραψε.

«Λαέ μου, ἐσὺ ποὺ μοῦδωσες τὸ ραβδί τοῦ ταξειδιώτη καὶ τοῦ προσκνητῆ — σοῦ στέλνω τὸ χαιρετισμὸ μου μέσα ἀπὸ τὸν ἀπέραντο κόσμον !»

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἡ «ΝΕΑ ΖΩΗ» θὰ ἐκδίδεται κάθε διμηνία μὲ 48—64 σελίδες.

Ἡ χρονιάτικη συνδρομὴ της ὀρίστηκε γιὰ τὴν Αἴγυπτον Γρ. Διατ. 35 καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ Σελλ. 8.

Δὲν ἔχει καμμιά σχέση με τ' ὁμώνυμο βιβλιοπωλεῖο καὶ οἱ ἐκδόσεις της θὰ ξεχωρίζουν ὡς «ἐκδόσεις τοῦ περιοδικοῦ «ΝΕΑ ΖΩΗ» Ὁ σκοπὸς της εἶνε καθαρά ἰδεολογικὸς καὶ ἀνιδιοτελες.

Ξανατονίζει πὼς τόσο οἱ μελέτες ὅσο καὶ τὰ σημειώματα στὴ Λογοτεχνικὴ Κίνηση ἀντιπροσωπεύουν μόνο τὶς ιδέες καὶ τὶς ἀρχές ἐκείνων πού τὰ ὑπογράφουν. Μπορεῖ στὸ ἴδιο τεῦχος νὰ ὑπάρχουν ἀντίθετες γνώμες γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημά ἢ τὸ ἴδιο πρόσωπο. Ἡ συνολικὴ γνώμη τῆς «ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ» θὰ φαίνεται σ' ὅ,τι ἔχει τὴν ὑπογραφή της καὶ σ' ὅ,τι εἶνε ἀνυπόγραφο.

Ἀπέθανε 84 χρονῶν μὰ ἀπὸ τὶς παγκόσμιες πνευματικὲς κορυφές, ὁ Δανὸς κριτικὸς ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΡΑΝΤΕΣ. Εἶχε γεννηθῇ στὴν Κοπεγχάγη. Στὴν ἀρχὴ σπούδασε νομικά, μ' ἀργότερα στράφηκε ὀριστικὰ στὴν αἰσθητικὴ καὶ τὴ φιλοσοφία. Τὸ πρῶτο του βιβλίον ἦταν ἀφιερωμένο στὴ μελέτῃ τῆς «ιδέας τῆς Νεμέσεως κατὰ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ».

Ἀργότερα ἔγραψε καὶ στίχους.

Ἐμελέτησε ἀπὸ κοντὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς καὶ ἐγνώρισε τὰ πνευματικὰ τοὺς κέντρα. Δὲν εἶνε πολὺς καιρὸς πού ἐπισκέφθηκε τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ πρῶτον κριτικὸν ἔργον του — Αἰσθητικὲς μελέτες — ἐξεδόθη στὰ 1866.

Τὸ βιβλίον μὲ τὸ ὁποῖον ἀπλώθηκε ἡ φήμη του εἶνε «Τὰ μεγάλα ρεύματα τῆς φιλολογίας κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα».

Στὴ «ΝΕΑ ΖΩΗ» (τόμος 9ος, ἀρ. 1—1914) δημοσιεύθηκε μετάφραση τοῦ κ. Β. Ε. Π. μιᾶς σοβαρῆς κριτικῆς μελέτης τοῦ Henri Albert μὲ τὸν τίτλον «Μερικὲς ιδέες τοῦ κ. Γεωργίου Μπραντές».

Καὶ ἄλλοι θάνατοι ξένων καὶ Ἑλλήνων διανοουμένων καὶ καλλιτεχνῶν σημειώθηκαν αὐτὴ τὴν ἐποχὴ: τοῦ Ρώσου δραματικοῦ συγγραφέα καὶ μυθιστοριογράφου ΑΡΤΣΙΜΠΑΤΣΕΦ καὶ τοῦ εὐσυνειδήτου ἐργάτη τῆς Ἑλληνικῆς Σκηπῆς ΘΩΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ πού πρωταγωνιστοῦσε μὲ μεγάλῃ ἐπιτυχίᾳ στ' ἀνώτερα ἔργα, κυρίως τοῦ Ἴψεν καὶ Στρίμπερ.

Στὸ ἀρχαῖον θέατρο τῶν Συρακουσῶν θὰ γίνονιν παραστάσεις τῶν ἀρχαίων δραμάτων στίς 23 καὶ 24 τ' Ἀπρίλη. Τὰ ἔργα θὰ παιχτοῦν ἀπὸ τοὺς καλύτερους ἡθοποιούς σ' Ἑταλικὴ γλῶσσα σὲ μετάφραση τοῦ κ. Ἑχτορα Ρομανιόλη πού ἔχει καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ διεύθυνση.

Θὰ δοθοῦν ἡ «Μήδεια» καὶ ὁ «Κύκλωψ» τοῦ Εὐριπίδου, αἱ «Νεφέλαι» τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ οἱ «Σάτυροι—Ἰχνευταί» τοῦ Σοφοκλέους. Ἑλληνες

ἐκδρομείς ἀποτελούμενοι κυρίως ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος θὰ ἐπισκεφθοῦν ἐφέτος ὁμαδικά, ὕστερ' ἀπὸ δυὸ καὶ πλέον χιλιάδες χρόνια, τὴν ἄλλοτε Μεγάλῃ Ἑλλάδα.

Στὴν Ἑλλάδα καὶ σ' ὅλο σχεδὸν τὸν πολιτισμένο κόσμον γιορτάστηκαν τώρα τελευταῖα τὰ ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατον τοῦ Μπετόβεν.

Ἐπίσης στὴν Ἀθήνα (26)3)1927) δόθηκε συναυλία στὸ «Κεντρικὸ» γιὰ τὴν ἐπέτειον τῆς δεκαετηρίδας τοῦ θανάτου τοῦ μουσουργοῦ Σπύρου Σαμάρα μ' ἐχτέλεση ἔργων του.

Στὴ συναυλία τραγούδησε καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς καλλιτέχνης καὶ ποιητὴς Ἀλέκος Σκούφης.

Ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκὸς ὁ κ. Δ. Καμπούρογλου.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία ἀπένευμε τὸ Ἀριστεῖο στοὺς Ἕλληνες καλλιτέχνες: Γιαννούλη Χαλεπᾶ, Κ. Δημητριάδην, Γ. Ροῦλό, Ε. Θωμόπουλον καὶ Δ. Μητρόπουλον.

Πολὺ παράξενα πράγματα συμβαίνουν στὴν Ἑλληνικὴ Πολιτεία. Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ εἶνε καὶ ὁ διορισμὸς ὡς καθηγητῆ στὸ νέο Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, στὴν ἔδρα τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας, τοῦ κ. Γ. Ἀποστολάκη. Κι ὅσο γιὰ τὴν γκάφα τῆς Πολιτείας δὲ μᾶς ξαφνίζει καὶ τόσο. Μιὰ παραπάνω. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ δὲ μπορούμε νὰ χωρέσουμε εἶνε πὼς μὲ τόση ἐλαφρὴ συνείδηση παραδέχτηκε ὁ κ. Ἀποστολάκης νὰ μισθοδοτῆται γιὰ νὰ διδάσκη κάτι ποῦ—κατ' αὐτὸν βέβαια—εἶνε ἀνύπαρχτον! Κ' ἴσως νὰ βρισκότανε μιὰ κάποια δικαιολογία ἂν ἐπρόκειτο ἀποκλειστικὰ γιὰ Σολωμικὴ ἔδρα. Μὰ καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίστασιν νομίζομε πὼς πάλι ὁ κ. Ἀποστολάκης δὲ θάταν ὁ καταλληλότερος.

Μ' ἐπιτυχία μίλησε πρὶν λίγες μέρες στὸν «Ἀπόλλωνα» ὁ Νεοζωϊστὴς κ. Ἀπ. Γ. Κωνσταντινίδης γιὰ τὶς Βιβλιοθῆκες ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἵσαμε σήμερον.

Μ' εὐχαρίστησιν ἀγγέλλομε τὴν προσεχῆ σὲ κομψὸ τόμον ἔκδοσιν ἀπὸ τὰ «Γράμματα» τῶν διηγημάτων τοῦ Νεοζωϊστῆ κ. Γιάγκου Πιερίδην μὲ τὸν τίτλον «Ἐνας ξένος καὶ ἄλλα διηγήματα». Διακρίνονται γιὰ τὴν ψυχολογίαν καὶ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν τοπικὸν χροῶμα.

Εἶνε ἀπαραίτητον νὰ στέλνονται στὸ περιοδικὸν δυὸ ἀντίτυπα ἀπὸ τὰ νέα βιβλία ποὺ οἱ συγγραφεῖς τῶν ἐπιθυμοῦν νὰ κριθοῦν. Διαφορετικὰ θ' ἀναγγέλλονται μόνον ἐν τῇ σχετικῇ στήλῃ.

Τὰ χειρόγραφα πρέπει νὰ εἶνε καλογραμμένα καὶ καθαρά. Σὲ καμμίαν περίπτωσιν δὲν ἐπιστρέφονται.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ: Στὸ «Δημοτικὸν Ζαγοράς» σελίδα 81, στίχος 5, τὸ Πουὺς Μπακᾶ νὰ διαβασθῇ Γιοὺς Μπακᾶ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

RABINDRANATH TAGORE: 'Ο Κηπουρός, μετάφρ. από τὸ Ἀγγλικὸ Ἐψῆς Λαγοπούλου - Ἀποστολίδου. Ἔκδοσις « Σεραίου », Ἀλεξάνδρεια 1926.

Κ. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΑ: Δωρικὸν ἔσμα. Ἐκδοτικὴ εἰσαγγελία « Ἀθηνᾶ », Ἀθήναι, 1926.

Μ. Μ. ΜΩΥ-ΣΕΪΔΟΥ Ἱατροῦ, ἐπαγγελματικὴ κατεύθυνσις. Ἐκδοτικὸς οἶκος Ἀ. Κασιγόνου, Ἀλεξάνδρεια. (περιοδικὸν Ἔρευνα, Ἰανουάριος 1926).

ΗΛΙΑ Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗ: Ἡ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία. Ἡ ἀρχὴ τῆς καὶ οἱ σταθμοὶ τῆς, Ἀθήναι 1927.

ΔΩΡΑΣ ΜΟΑΤΣΟΥ: Στίχοι. Ἀθήναι, 1927.

Γ. ΔΗΛΗΓΙΑΝΝΗ: Ἡ Βιβλιοθήκη Ζαγοράς, Ἀλεξάνδρεια, 1926.

Χ. Α. ΝΟΜΙΚΟΥ: Εἰσαγωγή στὴν Ἱστορίαν τῶν Ἀράβων (570 - 750) Ἔκδοσις « Γραμμάτων », Ἀλεξάνδρεια, 1927.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. Φ.: Γενικὴ Ἱστορία τῆς Τέχνης, τόμος Α'. ἐκδ. οἶκος Ζηκάκη, Ἀθήναι, 1927.

ΓΙΑΝΝΗ ΧΟΝΔΡΟΓΙΑΝΝΗ: Λυπημένα Λουλούδια, Ἀθήναι, 1927.,

ΝΙΚΟΥ ΣΑΡΑΒΑ: Κοχυλάρ κι ἄλλα διηγήματα. Ἀθήναι, 1925.

Γιὰ τὰ τέσσαρα τελευταῖα βιβλία θὰ γράψουμε στὸ ἐπόμενο τεῦχος.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

LIBRE — Mensuel, Adresse: Monsieur Le Professeur Louis Roussel, Faculté des Lettres, Montpellier, Herault, France. Ἀποκλειστικὰ ἀφιερωμένο στὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία.

THE AMERICAN HELDENIC WORLD — An educational progressive weekly newspaper. Home offices Suite 211 — 118 N. La Salle St. Chicago. U. S.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ — Ἐφημερίς, θεατρικὴ — μουσικὴ — φιλολογικὴ — καλλιτεχνικὴ — κοινωνικὴ. Ὅργανον τοῦ σωματείου ἡθοιοιδῶν, ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον. Διευθυντὴς καὶ ὑπεύθυνος Πάνος Καλογερίκος.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ — Μηνιαῖον περιοδικόν. Διευθύντρια Εὐγενία Ζωγράφου. Γραφεῖα ὁδὸς Μενάνδρου 83.— Ἀθήναι.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ — Φιλολογικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπιθεώρησις. Ἐκδίδεται καθε μῆνα. Ἰδρυτὴς ὁ Σύλλογος Φιλοτέχνων Βόλου.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ — Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικόν. Διευθυντὴς Γιάννης Μουρέλλος. Ἡράκλειο Κρήτης.

- ΑΓΩΝ — 'Ανεξάρτητον εβδομαδιαῖον φύλλον πολιτικόν, οικονομικόν καὶ καλλιτεχνικόν. Ἑλληνικὴ ἔκδοσις. Διευθυντής: Πέτρος 'Ι. Πετρίδης. 143, Rue d'Alésia, Paris. (XIVe). 'Αφιερώνει ξεχωριστὲς στήλες γιὰ τὰ «γράμματα καὶ τέχνη».
- ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ — Μηνιαῖο περιοδικό, Φιλοσοφία, 'Επιστήμη, Τέχνη, Παιδεία — 'Αθήνα διευθυντὴς Δ. Γληνός.
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΤΕΧΝΗ — Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντὴς Α. Γ. Συμεωνίδης, 13, Rue Mosquée Attarine — 'Αλεξάνδρεια.
- ΠΑΝΑΙΓΥΠΤΙΑ — Εἰκονογραφημένο περιοδικό γιὰ 'παιδιά, ἐφήβους καὶ νεάνιδας. Ἐκδίδεται κάθε Σάββατο ἀπὸ τὰ «Γράμματα». Διευθυντὴς: Στέφανος Πάργας. 'Αρχισυντάκτης: Ν. Γριμάλδης.
- ΑΛΗΘΕΙΑ — Πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ, εβδομαδιαία, Διευθ. Μ. Δ. Φραγκοῦδης, Λεμεσὸς Κύπρου.
- ΚΑΙΝΗ ΚΤΙΣΙΣ — Φύλλον κοινωνικῆς ἀναγεννήσεως πρὸς χριστιανικὴν μόρφωσιν τῆς νεότητος καὶ τῆς Ἑλλήν. οἰκογενείας. Γραφεῖα: ὁδὸς Βύρωνος, 7, Διευθυνταί: 'Αγγελος Νησιώτης, διδάκτωρ τῆς Θεολογίας καὶ Πρ. Καλλιωντζίης, 'Αρχιμανδρίτης. Ἀθήνα.
- LE JOURNAL DES HELLÈNES: Politique, financier, social et littéraire. Propriétaire et directeur, Luc Pyrrus, Paris, Rue de la Chaussée - d'Antin, 22.
- ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ: Δελτίο. Ἐκδότης καὶ διευθυντὴς Ἡλίας Π. Βουτιερίδης, Γραμματεὺς τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης — Ἀθήνα.
- ΝΕΟΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ: Λογοτεχνικὴ ἐπιθεώρηση, βγαίνει κάθε μῆνα. Ἀθήνα. Ὁδὸς Οἰκονόμου, 38.
- ΝΕΑ ΤΕΧΝΗ: Μηνιαῖο Λογοτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντὴς: ὁ Μάριος Βαϊάνος, Ἀθήνα.
- ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ — Μηνιαῖο φύλλο κριτικῆς καὶ τέχνης. Ὁδὸς Ἀλωπεκῆς, 13 Ἀθήνα.
- ΕΡΕΥΝΑ — Μηνιαῖον Περιοδικόν. Διευθυντὴς Ἄγγελος Κασσιόνης. Ἀλεξάνδρεια.

Τῇ Συνταχτικῇ ἐπιτροπῇ τοῦ Περιοδικοῦ ἀποτελοῦν οἱ:

ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ ΓΛΑΥΚΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Κ. Ν.
ΜΑΓΝΗΣ ΠΕΤΡΟΣ
ΠΑΠΠΑΣ Κ. Ν.
ΠΑΥΛΙΔΗΣ Β.